

KAARMA VALLA ARENGUKAVA 2005-2011

Vastu võetud
Muudetud
Muudetud
Uus redaktsioon

Kaarma Vallavolikogu 14. detsembri 2005. a määrusega nr 2
Kaarma Vallavolikogu 25. jaanuari 2006. a määrusega nr 3
Kaarma Vallavolikogu 22. veebruari 2006. a määrusega nr 7
Kaarma Vallavolikogu 30.mai 2007.a. määrus nr 11

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
ARENGUKAVAS KASUTATAVAD PÕHIMÕISTED	4
ÜLEVAADE KAARMA VALLAST	6
KAARMA VALLA TEGEVUSE MÕTE JA ARENGUNÄGEMUS	7
VALDKONDLIKUD ARENGUEESMÄRGID JA KAVANDATAVAD TEGEVUSED	9
1. HARIDUS.....	9
2. NOORSOOTÖÖ JA VABA AEG	13
3. KULTUUR	15
4. SPORT.....	18
5. TERVISHOID.....	20
6. SOTSIAALHOOLEKANNE	22
6.1. Vanemliku hoolitsuseta lapsed.....	22
6.2. Puuetega lapsed ja noored.....	23
6.3. Erivajadustega inimesed.....	24
6.4. Vanurid.....	25
6.5. Töötud.....	25
6.6. Kodutud.....	26
7. ELAMUMAJANDUS	28
8. MAJANDUS	29
9. INFRASTRUKTUUR.....	31
9.1. Teed, tänavad, transport.....	31
9.2. Sadamad ja ühendus väikesaartega.....	32
9.3. Soojavarustus ja energia.....	34
9.4. Veevarustus ja kanalisatsioon.....	35
10. JÄÄTMEKÄITLUS	37
11. KALMISTUD, HALJASALAD, HEAKORD.....	39
12. PUHKEALAD JA KESKKONNAKAITSE	40
13. JAHINDUS	43
14. KÜLAD JA PIIRKONNAD	44
15. AVALIK KORD JA TURVALISUS	46
16. INTERNET JA ANDMESIDE.....	47
ARENGUKAVA INVESTEERINGUTE PLAAN	49

Sissejuhatus

Käesolev arengukava aastateks 2005-2011 on Kaarma valla pika- ja lühiajalise arengu eesmäärke määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele.

Arengukava on aluseks vallaelarve koostamisele, investeeringute kavandamisele ja nende jaoks rahaliste ning muude vahendite taotlemisele, laenude võtmisele, kapitalirendi kasutamisele ja võlakirjade emiteerimisele.

Oma sisult koosneb arengukava kolmest osast:

- 1) Kaarma valla arengunägemus – visioon ja üldised strateegilised arengusuunad;
- 2) valdkondlikud arengueesmärgid ja kavandatavad tegevused eesmärkide saavutamiseks;
- 3) arengukava investeeringute plaan.

Arengukava täiendusena (lisana) on koostatud Kaarma valla arendusprojektide audit, mis annab suunad ja tervikpildi, mil moel on võimalik või ka otstarbekas arendustegevusi ellu viia ning milliste hinnanguliste summadega vald seejuures arvestama peab.

Kuna mitmed projektid sõltuvad kaasfinantseeringutest, mille taotlemisel on oluline projekti sisaldumine arengukavas, on valla huvides arengukavasse sisse kirjutatud kõik perspektiivsed projektid, millele üritatakse taotleda kaasfinantseerimist.

Arengukavas kasutatavad põhimõisted

Arengukava	omavalitsusüksuse pika- ja lühiajalise arengu eesmärke määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele (KOKS § 37).
Detailplaneering	planeering, mis koostatakse valla territooriumi osa kohta ning on lähiaastate ehitustegevuse ja maakasutuse aluseks. Detailplaneeringuga määratakse planeeritava maa-ala kruntideks jaotamine, krundi ehitusõigus ja hoonestusala, tänavate maa-alad ja liikluskorraldus, haljastuse ja heakorrastuse põhimõtted, tehnovõrkude ja rajatiste paigutus, keskkonnakaitse abinõud, maakasutuse ja ehitamise erinõuded jm seadusest tulenevad erinõuded.
Eesmärk	visioonist lähtuv üldkirjeldus, milleni soovitakse teatud ajaks jõuda ja mis on määratletav, mõõdetav, realselt elluviidav ning liigendatav. Eesmärk vastab küsimusele, millise seisundi tahetakse aja jooksul saavutada.
Elukeskkond	koosneb füüsilisest, psühholoogilisest ja sotsiaal-majanduslikust keskkonnast.
Infrastruktuur	omavalitsuse arenguks ja piirkonnas vajalikud ühendusteed, kommunikatsioonid ja muud tehnorajatised.
Keskkond	kogum elus ja eluta looduse tegureid, mis mõjutavad biosüsteemi, milles see eksisteerib; kitsamas tähenduses ka elukeskkond, sama mis aineeline keskkond ehk meedium (õhk, vesi, muld etc), milles organism elab (loodusteadustes). Füüsiliste ja sotsiaalsete tingimuste, elementide ja nähtuste kogum, mis subjekti mõjutab ning millele on tema tegevus suunatud (sotsiaalteadustes). Tinglikult eristatakse looduslikku ja tehiskeskkonda, sotsiaalset ja füüsilist, kontseptuaalset ja kultuurilist keskkonda.

Kogukond	inimkooslus ehk –rühm, kes teatava olulise tunnuse poolest teistest samas geograafilises keskkonnas asuvatest inimkooslustest ehk –rühmadest erineb.
Missioon	kutsumus, toime alus, mis annab tunnistust omavalitsuse väärtushinnangutest ja sihtgrupist.
Natura 2000	Euroopa Liidu looduskaitse direktiivide alusel moodustatav looduskaitsealade võrgustik, mille eesmärk on tagada väärtuslike koosluste ning elupaikade, samuti üleeuroopaliselt haruldaste või ohustatud linnu-, looma- ja taimeliikide kaitse.
Programm	rahalisi vahendeid, institutsioone ja inimressurse koondav ühtse eesmärgi ning kindla tähtajaga tegevuste kogum.
Projekt	täpselt kavandatav tegevuste kompleks koos eelarvega kindlaksmääratud tulemuste saavutamiseks.
Puhkeala	puhkamiseks ja looduses liikumiseks sobiv määratletud ala, kus leidub aktiivseks tegevuseks sobivaid võimalusi.
Tegevuskava	konkreetsete tegevuste loend, mida on vaja eesmärkide saavutamiseks täita.
Valdkondlik arengueesmärk	valdkonna seatud eesmärk, mille täitmine tugevdab valdkonda.
Visioon	soovitud tulevikupilt, mida tahetakse teatavaks ajaks saavutada.
Üldplaneering	planeering, mis koostatakse kogu valla territooriumi või selle osade kohta ja mille üheks olulisemaks ülesandeks on valla territoriaal-majandusliku arengu põhisuundade kavandamine, kestva ja säästva arengu tingimuste määratlemine ning nende sidumine territoriaal-majandusliku arenguga. Kehtestatud üldplaneering on aluseks detailplaneeringute koostamisele.

Ülevaade Kaarma vallast

Asukoht ja üldinfo

Kaarma vald asub Saaremaa kesk- ja lõunaosas, ümbritsetes maismaal Kuressaare linna. Valla pindala on 391 km², maismaapiiri pikkus 87 km ja merepiiri pikkus 98 km. Valla elanike arv on 01.01.2005 seisuga 4237. Vallas on üks alevik - Aste (571 elanikku) ja 69 küla. Suurema elanike arvuga külad on Kudjape (460 elanikku), Nasva (363 elanikku), Aste küla (209 elanikku), Pähkla (170 elanikku) ja Eikla (136 elanikku). Püsiasustusega Abruka väikesaarel on 31 elanikku. 1999. aastal ühinesid Kaarma ja Kuressaare vallad uueks Kaarma vallaks. 2004. aastal toimusid Kaarma, Pihtla ja Kärla valla vahel läbirääkimised valdade võimalikuks ühinemiseks. Rahva arvamuse selgitamiseks läbiviidud küsitlus näitas, et valdav osa küsitlusest osavõtnuist olid ühinemise vastu. Kaarma Vallavolikogu otsustas, et Kaarma vald jätkab iseseisva vallana.

Kaarma valla arengueelised

- **Soodne asukoht** - vald paikneb Kuressaare linna kui maakonnakeskuse ümber.
- **Edumeelsus** - pikaajalised hariduse ja kultuuritraditsioonid ning arenenud ettevõtlus, aktiivne külaliikumine, mittetulundusühingute, seltside ja seltsingute tegevus.
- **Linnalähedus** - annab parema võimaluse kooli valikuks, huvitegevuseks ja kultuuriüritustest osavõtuks.
- **Arenenud ettevõtlus** - seotud soodsa asukohaga ettevõtluse olemasoluks ja arenguks, vajaliku tööjõu olemasolu, töö tagamine spetsialistidele, erinevate ettevõtlusvormide olemasolu.
- **Arenev turism** - aktiivseks puhkamiseks ja loodusturismiks sobiv rannikuala ja Abruka saar, jõudsalt arenenud turismi- ja majutusteenuse valdkond.
- **Loodus- ja inimressurss** - looduslikult ja asendilt soodne piirkond elamiseks, mis tagab lähiajal elanike arvu stabiilsuse ja pikemas perspektiivis selle kasvu.

Kaarma valla tegevuse mõte ja arengunägemus

Kaarma valla missioon

Soodsa elu- ja ettevõtluskeskkonna loomine, kogu territooriumi tasakaalustatud arenemine, loodusressursside säästliku kasutamise tagamine, piirkondlike traditsioonide ja Abruksa väikesaare püsisustuse säilitamine.

Visioon, milline peaks vald aastal 2011 olema

**Kaarma vald on
arenev ja edumeelne,
siia investeeritakse ja soovitakse elama asuda
ning on ühtlasi populaarsemaid puhkealasid Saaremaal.**

Üldised strateegilised arengusuunad (prioriteetsed tegevusvaldkonnad)

- Turvalise, puhta elukeskkonnaga ja inimsõbraliku elupaiga loomine.
- Puhkealade väljaarendamine ning külastus-, puhkamis- ja vaba aja võimaluste mitmekesistamine.
- Elamuehituseks ja ettevõtluse toimimiseks ning arenguks vajaliku infrastruktuuri arendamine.
- Haridusasutuste kaasajastamine ning jätkusuutlikkuse tagamine, õppeprotsessi kvalitatiivse stabiilsuse tagamine ja õpilastele atraktiivsemaks muutmine.
- Kohaliku kultuuripärandi ja –traditsioonide väärtustamine ja arendamine.
- Kultuurivaldkonna kandepinna avardamine kodanikeühenduste kultuuriprotsessidesse kaasamise ja vastutuse suurendamise kaudu.
- Noorsoo- ja sporditöö sihikindel süstematiseerimine, materiaalse baasi väljaarendamine ning aktivistide ja liidrite võrgustiku loomine.
- Sotsiaalvaldkonna teenuste laiendamine ja mitmekesistamine.
- Ranna- ja väikesaarte sadamate ja randumiskohtade väljaarendamine traditsioonilise elustiili jätkamiseks rannikualal ja väikesaartel.
- Energiasäästliku eluviisi propageerimine ja arendamine.
- Keskkonnasäästliku eluviisi arendamine.
- Jäätmete liigiti kogumissüsteemi arendamine, elanike teadlikkuse tõstmine.
- Külalikumise aktiivi, mittetulundusühingute, seltside ja seltsingute tegevuse toetamine ning kaasamine valla arengusse.
- Koostöö tegemine erinevate organisatsioonidega vallaelanike turvalisuse tõstmiseks.

- Infotehnoloogia ja andmeside arendamine.

Valdkondlikud arengueesmärgid ja kavandatavad tegevused

1. Haridus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma vallas on 676 õpilast, nendest valla koolides õpib 239. Põhikoolialalistest õpilastest õpib teiste omavalitsuste koolides 284 õpilast. Väljaspool valda õpib lapsi (01.01.2005 seisuga):

- Kuressaare Gümnaasiumis – 152;
- Kuressaare Põhikoolis – 160;
- Saaremaa Ühisgümnaasiumis – 89;
- Vanalinna Koolis – 36;
- Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasiumis – 30;
- Leisi Keskkoolis – 19;
- ülejäänud koolides – 17.

Kaarma vallas on kaks põhikooli: 135 õpilasega Aste Põhikool ja 104 õpilasega Kaarma Põhikool. Aste Põhikool on üheksaklassiline, kus kõiki klassikomplekte on üks. Kaarma Põhikool koosneb kahest eri kohas asuvast koolihoonest, kus korraldatakse õppetööd ja töötavad huviringid. Eiklas asub üks klassikomplekt, kus on liitklass ja I-II klassis õpib 7 last, Kaarma koolihoones õpib 97 õpilast ja klassikomplekte on 7. I klassi ei ole ja II-III klass töötab liitklassina.

Vallas on üks lasteaed – 54 lapsega Aste Lastepäevakodu, ja Kaarma Põhikooli juures töötav eelkoolialiste rühm, kus käib 12 last. Kuressaare linna lasteaedades käib 84 Kaarma valla last. Vastavalt Kuressaare linna ja Kaarma valla ühtses haridusruumis tegutsemise kokkuleppele koheldakse Kaarma valla ja Kuressaare linna ühtsesse haridusruumi kuuluvate külade lapsi Kuressaare linna haridusasutustes võrdsetel alustel.

Vald on hästi kaetud õpilastranspordiga. Koolid on komplekteeritud pedagoogilise personaliga: Aste Põhikoolis töötab 20 ja Kaarma Põhikoolis 16 pedagoogi. Koolihooned on suhteliselt heas korras, mis on eelduseks, et vaatamata lähiperioodi õpilaste arvu vähenemisele, jätkub õppetöö Aste ja Kaarma põhikoolides ka pikas perspektiivis.

Võttes aluseks laste sündivuse vallas aastatel 2004-2011, saame pildi kooliminevate laste arvu kohta lähiaastatel:

Tabel 1. Kooliminejate prognoos aastateks 2005-2011 elanike registri järgi

Õppeaasta	Aste Põhikool	Kaarma Põhikool	Kuressaare koolid	Kokku
2005/06	14	4	20	38
2006/07	22	13	4	39
2007/08	10	13	11	34

2008/09	12	11	12	35
2009/10	19	10	6	35
2010/11	5	11	9	25
2011/12	13	12	7	32
Kokku	102	74	62	38

Tabel 2. Kooliminejate prognoos aastateks 2004-2011 Aste Põhikoolis

Klassid	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
I kl	10	14	22	9	10	14	5	12
II kl	11+4	10	14	22	9	10	14	5
III kl	10+2	15	10	18	22	9	10	14
IV kl	12+6	12	15	10	18	22	9	10
Kokku	43+12	55	65	59	59	55	38	41
V kl	20	18	12	15	10	18	22	9
VI kl	14	20	18	12	15	10	18	22
VII kl	22	14	20	18	12	15	10	18
VIII kl	24	22	14	20	18	12	15	10
IX kl	15	24	22	14	20	18	12	15
Kokku	95	98	86	79	75	73	77	74
KOKKU	150	153	151	138	134	128	115	115

Tabel 3. Kooliminejate prognoos aastateks 2004-2011 Kaarma Põhikoolis

Klassid	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
I kl	2+5	1+2	6+2	9+3	9+2	6+4	7+2	9+2
II kl	4+2	2+5	1+2	6+2	9+3	9+2	6+4	7+2
III kl	9+3	4+2	2+5	1+2	6+2	9+3	9+2	6+4
IV kl	6+5	9+3	4+2	2+5	1+2	6+2	9+3	9+2
Kokku	21+15	16+12	13+11	18+12	25+9	30+11	31+13	31+10
V kl	6	11	12	6	7	3	8	12
VI kl	17	6	11	12	6	7	3	8
VII kl	18	17	6	11	12	6	7	3
VIII kl	20	18	17	6	11	12	6	7
IX kl	20	20	18	17	6	11	12	6
Kokku	81	72	64	52	42	39	36	36
KOKKU	117	100	88	82	76	80	80	77

Märkus: Aste ja Kaarma põhikoolide prognoosides on +-ga märgitud Randveres ja Eiklas õppijate arv

Probleemid

- Lisaks kooliminevate laste arvu vähenemisele, on valla põhikoolide õpilastega komplekteerimisel probleemiks asjaolu, et õppimiseks valitakse Kuressaare linna koolid ja Eikla piirkonnas Leisi Keskkool.

Arenguvajadused

- Remondivajadus on kõige pakilisem Aste lasteaias, kus maja tervikuna on amortiseerunud.
- Õppetöö tingimuste parandamiseks vajab kogu Aste Põhikooli hoone rekonstrueerimist ning juurdeehituse tegemist, kus paikneksid koolisöökla, raamatukogu ja infotuba ning dolomiidi

töötlemise õppeklass (dolomiiditöötuba) – kuna Aste Põhikool asub dolomiidikarjääri lähedal, saab õpetada dolomiidi töötlemist; õppeklass oleks avatud ka täiskasvanutele täiendõppeks, turistidele tutvumiseks ja Randvere Tööõppekeskuse õppebaasiks. Õuesõppe tundide läbiviimiseks erinevates õppeainetes on vajalik väliõppeklassi rajamine.

- Praeguse Eikla algkool-lasteaia baasil uue multifunktsionaalse hoone loomine, kuhu koliks ka hooldekodu, mis hetkel tegutseb Pähkla Hooldekodu nime all (lasteaed-põhikool-hooldekodu rajamine).
- Kuna piirkonnas on päris palju väikseid lapsi, on vajadus avada lasteaiarühmad Vaiveres ja Eiklas ning täiendav lasteaiarühm Aste lasteaias.
- Kaarma Põhikoolis vajab väljaehitamist tööõpetuse ja kodunduse klass, kuna puuduvad ruumid, tingimused ja seadmed tööõpetuse ning kodunduse õpetamiseks kaasaegsel tasemel - Kaarma Põhikooli õuemaja rekonstrueerimine. Kaarma Põhikooli ruumide defitsiidi lahendab pööningukorruse väljaehitamine.
- Aste ja Kaarma põhikoolide IT-seadmed vajavad uuendamist ja täiendamist, et minna üle õppetöös E-koolile.
- Tagamaks enamuse kooli teeninduspiirkonnas elavate laste õppimine valla koolides, tuleb koolidel teha tihedat koostööd lastevanematega.

Arengueesmärgid

---

1. Haridusasutuste töö- ja õppekeskkond on tervist ja keskkonda säästev ning inimressursi arengut soodustav
2. Valla koolides pakutakse konkurentsivõimelist haridust ja sisukat ning mitmekülgset vaba aja veetmise võimalust
3. Kõigile valla eelkooliealistele lastele on kindlustatud lasteaiakoht
4. Kõigile valla elanikele (s.h puuetega inimestele) on vajadusel võimaldatud täiend- ja ümberõpe

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Aste Põhikooli rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine (söökla, raamatukogu, infotuba)
- Aste Põhikooli küttesüsteemi rekonstrueerimine (vt ptk Soojamajandus)
- Aste Põhikooli dolomiidiõppeklassi (dolomiiditöötoa) rajamine
- Aste Põhikooli juurde väliõppeklassi rajamine
- Aste Põhikooli võimla akustikaprobleemide lahendamine (vt ptk Sport)
- Aste Põhikooli staadioni ja staadionimaja rekonstrueerimine (vt ptk Sport)
- Kaarma Põhikooli rekonstrueerimine ja II korruse väljaehitamine
- Kaarma Põhikooli õuemaja rekonstrueerimine
- Kaarma Spordimaja (Kaarma Põhikooli võimla) rekonstrueerimine (vt ptk Sport)
- Kaarma Põhikooli staadioni rekonstrueerimine (vt ptk Sport)
- Kaarma kooli Eiklas asuva hoone rekonstrueerimine, rajamaks sinna lasteaed-põhikool-hooldekodu
- Kaarma Põhikooli ümberkujundamine lasteaed-põhikooliks, mis tähendab Eikla koolihoones paiknema hakkava lasteaiaga liitmist Kaarma Põhikooliga (õppeasutuse uueks nimeks Kaarma Kool)
- Kaarma ja Aste koolide IT-seadmete uuendamine ning täiendamine õppetöös ja E-koolile üleminekuks
- Pedagoogilise personali ratsionaalne kasutamine parimate õpitulemuste nimel valla haridusasutustes

- Haridusasutuste erinevates projektides osalemise toetamine
- Uuringu läbiviimine valla põhikoolide ühendamise otstarbekuse selgitamiseks
- Ülevallalise uuringu teostamine lasteaiakohtade vajaduse kohta eri piirkondades (s.h Nasva-Mändjala piirkonna lasteaed-algkooli vajaduse selgitamine)
- Aste lasteaia rekonstrueerimine
- Tingimuste loomine ja vallapoolse toetuse tagamine eralasteaia loomiseks Vaiveres
- Täiendava lasteaiarühma avamine Aste lasteaias
- Lastepäevahoiu erinevate vormide juurutamine
- Kodanikeühendustele (MTÜ-dele, seltsidele, seltsingutele), külaaktivistidele, valla asutuste töötajatele koolituste korraldamine (s.h projektide taotluste koostamiseks)
- Linna haridusasutuste investeringute kaasfinantseerimine

Prioriteedid

---

1. Aste lasteaia rekonstrueerimine
2. Aste Põhikooli rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine
3. Kaarma kooli Eiklas asuva hoone rekonstrueerimine, rajamaks sinna lasteaed-põhikool-hooldekodu
4. Lasteaia avamine Vaiveres

2. Noorsootöö ja vaba aeg

Olemasoleva olukorra ülevaade

- Alates 01. märtsist 2007 töötab vallas noorsootöö spetsialist.
- Noorte seas on läbi viidud küsitlus, selgitamaks välja nende soovid huviringide ja koolivälise tegevuse osas.
- Ettevalmistamisel on mitmed noortele suunatud projektid (kuriteoennetusprojekt, õpilasmalev jpt).
- Koolide õpilasesinduste tegevus aktiveerub, aidates nii kaasa noortealgatuse järjepidevuse loomisele.
- Huviharidusega tegeldakse nii koolis, klubis kui ka Kuressaare linna huvikoolides ja spordiklubides.
- Perede võimalused laste huvihariduse eest tasuda on erinevad.
- Vald toetab õpilaste huviharidust, tasudes huvikoolide kohamaksud.

Probleemid

- Vaivere ja Kudjape piirkonnas on välja ehitatud uuselamurajoon, enamuses elavad seal noored pered, kuid piirkonnas puuduvad ruumid noorsootööks.
- Puuetega noorte tegevusvõimalused on noorsootöö seisukohast olnud kesised.
- Noorte huviringide ja –tegevuste juhendajaid on ebapiisavalt.
- Noored ei leia meelepärast tegevust, liiga paljud (2007. aasta märtsis läbiviidud küsitluse tulemuste põhjal 84% noortest) sisustavad aega passiivselt internetis. Üldkultuurilised huvid on noorte jaoks ebapopulaarsed.
- Sagenenud on noorte tegevusetusest tingitud õigus- ja heakoriarikkumised; kampade tekkimine ja sellega seoses negatiivne organiseeritus, mis viib järgmiste korrarikkumisteni.

Arenguvajadused

- Vajalik oleks kohandada Vaivere koolihoone noortekeskuseks, kuhu saaks kaasata ka Pihtla valla ja Kuressaare linna Ida-Niidu ning Marientali piirkonna noored, ning mis suvel töötaks laagri- ja koolituskeskusena, kus saaks läbi viia noortelaagreid, noortele suunatud üritusi ning aastaringset seminarit ja konverentse.
- Soodustada noorte juhendajate täiendkoolitustel ja/või ümberõppel osalemist.
- Noorte töökasvatus vajab senisest enam tähelepanu – koostöö tegemine kolmanda sektori ja eraettevõtjatega, leidmaks noortele sobivaid töötamisvõimalusi.
- Tõhustada meetmeid, ennetamaks noorte kuritegevust – koostöös noorsoopolitsei jt vastavate spetsialistidega jätkuvalt noorte hulgas kriminaalpreventiivse töö läbiviimine.
- Luua võimalused noorsooalgatusprojektide rakendamiseks – noorte endi poolt elluviidavate projektide kaudu saavad nad hea ettevalmistuse juhendamaks tulevikus ise noori, tekitades nii järjepidevuse valla noorsootöö toimimiseks.

Arengueesmärgid

---

1. Noortele on loodud mitmekesised vaba aja veetmise võimalused huviringides, avatud noortekeskustes ja erinevatel üritustel ning laagrites
2. Puuetega noored on kaasatud erinevatesse tegevustesse koos nõ tavanooortega
3. Noori juhendavad vastava väljaõppe saanud professionaalid
4. Kriminaalpreventiivne töö on tulemuslik - noorte õigusrikkumised on vähenenud 75%
5. Toimib ladus koostöö naabervaldade ja Kuressaare linna noorsootöötajate jt noortega tegelevate spetsialistide vahel

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Vaivere koolihoone rekonstrueerimine noorsootöö piirkondlikuks keskuseks (avatud noortekeskuseks), vajaliku tehnika ja inventari soetamine
- Eikla koolihoone keldriosa osaline rekonstrueerimine avatud noortekeskuseks, vajaliku tehnika ja inventari soetamine
- Nasva-Mändjala noortekeskuse vajaduse selgitamine, asukohavaliku tegemine
- Eikla jõusaali ja mängutubade väljaehitamine ning sisustamine
- Õpilasmalevate korraldamine, pakkumaks suviti noortele töötamis- ja vaba aja veetmise võimalusi
- Vähekindlustatud perede toetamine laste huvihariduse omandamisel
- Tegevusvõimaluste loomine puuetega noortele
- Noorte juhendajate täiendkoolitustel ja/või ümberõppel osalemise toetamine
- Noortele igakülge neid puudutava info pakkumine, kaasa arvatud töötamis- ja õppimisvõimaluste kohta
- Mõnuainete- ja alkoholismialase preventiivse töö tegemine
- Erinevate projektide jätkamine noortega, noorteprojektide elluviimise toetamine, võimaluste loomine noorsooalgatusprojektide ja -programmide rakendamiseks
- Naabervaldade noorte ja noorteprobleemidega tegelevate spetsialistide vahel toimiva koostöövõrgustiku loomine

Prioriteedid

---

1. Noortele erinevate tegevusvõimaluste loomine kodulähedastes avatud noortekeskustes, jõu- ja spordisaalides ning mängutubades professionaalsete juhendajate käe all
2. Koostöös noorsoopolitsei jt spetsialistidega kõikide võimaluste rakendamine, ennetamiseks ja võitlemaks noorte kuritegevusega (kaasa arvatud koolivägivald)
3. Noorteprojektide elluviimise toetamine, võimaluste loomine noorsooalgatusprojektide ja -programmide rakendamiseks

3. Kultuur

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma vallas on kaks aktiivselt tegutsevat kultuuriasutust: Eikla klubi, mis on lepingu alusel antud kohaliku seltsi hallata ja kus töötab üks ringijuh (piirkonnas elab ca 350 inimest), ning Aste klubi, kus töötab osalise koormusega klubi juhataja ja ringijuhid (piirkonnas elab ca 1000 inimest).

Kaarma maalinn on suveperioodil ülevallaliste suurürituste ja rahvakultuuriürituste läbiviimise kohaks. Kaarma kirik toimib ka kontsertsaalina. Kultuuriürituste läbiviimiseks kasutakse osaliselt Kaarma Spordimaja. Vaivere piirkonna kasutuses on endine Vaivere koolihoone, mida haldab kohalik külaselts. Randvere piirkonna kasutuses on endises koolihoones ruumid, mida haldab kohalik selts. Lastele ja lastevanematele mõeldud kultuuriüritusi ja ringide tööd korraldavad koolid ja lasteaed.

Traditsioonilised valla kultuuriüritused on: Oma Pere päev valla taidlejatele, Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine, valla laste lauluvõistlus Kaarma Laululind, naljapäev Astes, Nasva Nõiaralli, valla taidlejate ja kooliõpilaste aasta aruandluskontsert, võistlused rahvalikel spordialadel, Kaarma Rammumehe väljaselgitamine ja jaaniõhtu, iga-aastane Selle Suve tantsu valimine, Eesti Vabariigi taasiseseisvumisele pühendatud sõnalis-muusikaline lavastus `Ihkasime ikkest lahti`, millele eelneb klassikalise muusika kontsert Kaarma Peeter Pauli kirikus, kiigepeod jpt üritused.

Vallas on viis raamatukogu: Aste Raamatukogu (ca 330 lugejat), Kaarma Raamatukogu (ca 280 lugejat), Eikla Raamatukogu (ca 170 lugejat), Randvere Raamatukogu (ca 130 lugejat) ja Abruka Raamatukogu (ca 40 lugejat). Lisaks korraldavad Eikla ja Kaarma raamatukogu raamatute laenutamist rändraamatukoguna - Kaarma raamatukogu teenindab Vaivere ja Eikla raamatukogu Nasva piirkonda. Kõigis raamatukogudes töötavad avalikud internetipunktid.

Väga aktiivne on piirkondlike seltside, seltsingute ja MTÜ-de tegevus. Seda mitte ainult seltsisiseses tegevuses, vaid ka küla või külade piirkonna arendustegevuses ühiskasutuseks mõeldud külaplatside, kokkutulekukohtade jms rajamisel. Kodanikeühendused on olnud edukad projektidest raha taotlemisel, kus vald on olnud alati toeks kaasfinantseerijana. Aktiivsemalt tegutsevad on: Kaarma Maanaiste Selts, Randvere Taluselts Kadakane, MTÜ Kodukant Vaivere, MTÜ Kodukant Kiratsi, MTÜ Elme Mõis, Laoküla Külaselts, Laadjala Küla Arenduse Selts, Eikla Naisselts jt.

Usuühingutest töötab Kaarma kiriku juures EELK Kaarma Peeter-Pauli Kogudus, EEKB Eikla Priikogudus ja EAÕK Piila Peaingel Miikaeli Kogudus. Vallal on hea koostöö Kaarma Peeter-Pauli Kogudusega ühiste ürituste korraldamisel ning igal eelarveaastal on vald toetanud kogudust ka rahaliselt

Probleemid

- Kuna 2006. aastal hävis tules Nasva rahvamaja, puudub hetkel Nasva, Mändjala ja Keskranna inimeste tarvis keskne kultuuriasutus, samuti raamatukogu ja mitte-suvisel ajal sportimise võimalus.
- Probleeme tekitab oma ala asjatundjate-ringijuhitide vähesus ja olemasolevate sage ülekoormatus ning kvalifitseeritud kultuuri –ja spordijuhtide leidmine, mille tagajärjel on töö nendes lõikudes pahatihti pinnapealne ja puudub perspektiiv.
- Linnalähedane asukoht jätab kohati oma kultuuri- ja spordiasutustes korraldatavad üritused publikuta.

- Kahanenud on noorte (13-26 eluaastat) huvi taidluse jm kunstilise eneseväljendusviisidega tegelemise vastu. Ollakse passiivse, pigem frustratsiooni ja alkoholi kuritarvitamist pooldava hoiakuga.

Arenguvajadused

- Valla raamatukogud vajavad laiendamist ja kaasaegse raamatulaenutustehnika juurutamist.
- Vajalik on läbi viia sotsiaal- ja ettevõtluskeskkonda ning demograafilist situatsiooni kajastav uuring Nasva, Mändjala ja Keskranna piirkonda rajatavate sotsiaal-kultuuriliste ja spordiobjektide rajamiseks.
- Luua maksimaalselt soodus olukord valda uute kultuurijuhtide tööleasumiseks, kindlustades neile konkurentsivõimelise töötasu ja tööks vajalikud ning kaasaja nõuetele vastavad tingimused.
- Suunata perspektiivseid noori õppima kultuurieriala Eesti erinevatesse õppeasutustesse.
- Säilitada juba toimivaid ülevallalisi kultuuriüritusi ning luua juurde uusi.
- Tõsta jätkuvalt valla taidlejate jt kultuuriliikide meisterlikkuse taset, kindlustamaks valla kultuuriesindajate regulaarse osalemise maakondlikel ja üle-eestilistel üritustel (laulu- ja tantsupidudel, taidlusülevaastustel, konkurssidel etc).
- Arendada sõprussidemeid ja kultuurivahetust sõprusvaldadega välismaal ning kaasata üritustel esinejate hulka ka Läänemere-äärsete saarte ühenduse B7 kultuurigruppe.
- Aktiviseerida kodanikeühenduste tegevust kultuurielu rikastamisel, soodustada nende suuremat osalemist kogu valla kultuuriürituste korraldamisel ning anda neile sobival võimalusel juhtroll kohaliku kultuuriasutuse töö korraldamisel ja hoone haldamisel.

Arengueesmärgid

---

1. Valla raamatukogud on renoveeritud-laiendatud ja neis on juurutatud kaasaegne raamatulaenutustehnika
2. Kaarma kiriku pastoraadi ja Kirikukülas asuva Tassi maja baasil on välja arendatud valla muuseumide võrgustik
3. Nasva, Keskranna ja Mändjala elanikele on vastavalt läbiviidavale uuringule kindlustatud kultuuri-, spordi- ja sotsiaalobjektide rajamine
4. Suurendatud on Aste klubi osatähtsust valla kultuurielus
5. Abruka saarel jätkub valla toetusel kultuuriobjektide väljaarendamine ja traditsiooniliste kultuuriürituste korraldamise toetamine
6. Jätkatud on eelisjärjekorras rahvakultuuril ja kohalikel traditsioonidel põhineva kultuurielu arendamist ja kultuuriürituste korraldamist
7. Vallas tegutsevate kodanikeühenduste jätkuv toetamine ja jätkusuutlikkuse tagamine

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Kaarma raamatukogu laiendamine
- Randvere raamatukogusse lugemistoa ehitamine
- Ühte raamatukogusse muusikatoa rajamine, CD ja DVD fondide moodustamine
- Koostöös EELK Kaarma Peeter Pauli kogudusega Kaarma kiriku pastoraati Kaarma Muuseumi rajamine
- Kaarma Muuseumi sisulise küljega tegelemiseks ja ruumide haldamiseks MTÜ Kaarma Muuseum moodustamine
- Kirikukülas asuva Tassi maja rekonstrueerimise I etapi lõpetamine ja Eesti kultuuriloos olulist rolli etendanud vendade Kallaste Memoriaaltoa rajamine majja

- Nasvale kultuuri- ja sotsiaalobjektide rajamiseks uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine
- Nasva klubi ehitamine
- Aste klubi ventilatsiooni rajamine ja fassaadi remontimine
- Vabaõhulava rajamine Abruka saarele
- Abruka saarel ja Kaarma maalinnal teatraliseeritud etenduste korraldamise jätkamine
- Abruka saarel ja Kaarma maalinnal isamaaliste ja kohalikkude kultuuripärandit kajastavate etenduste jätkamine
- Kaarma Rammumehe väljaselgitamine Kaarma maalinnal (vt ptk Sport)
- Kaarma maalinna valgustus- ja helitehnika soetamine
- Kultuuri- ja vaba aja veetmise keskuse väljaehitamine Kudjape spordiväljaku piirkonda
- Ülevallaliste ja vabariikliku tähtsusega ürituste jätkuv korraldamine valla erinevates piirkondades
- Kallaste nimelise kultuuripreemia väljaandmise jätkamine igal aastal
- Iga-aastase valla haridus-, kultuuri- ja spordielu kajastava kalendri väljaandmise jätkamine
- Valda tutvustava bukleti koostamine ja väljaandmine
- Regulaarselt kultuuritöötajate õppereiside korraldamine
- Ringjuhtide töötasu järk-järguline tõstmine, palgasüsteemi ühtlustamine ja koolituse tagamine
- Koostööd tihendamine Kuressaare linna kultuuriasutustega, kaasates neid oma valla üritustele ning osaledes linna üritustel, sõlmides selleks vastavasisulise koostööleppe, milles nähakse ette koostöö erinevad vormid ja arengukava kuni aastani 2011
- Omavalitsustega välismaal kontaktide aktiveerimine ja vajadusel uute loomine (Euroopa Liidu liikmesmaad jt)
- Koostöö tugevdamine klubide, kohalike seltside, seltsingute, MTÜ-de ja külavanematega piirkondlike ürituste korraldamiseks ja ühiskasutusega rajatiste (kiigeplatsid, palliväljakud jms) püstitamiseks

Prioriteedid

---

1. Kaarma maalinna valgustus- ja helitehnika soetamine
2. Kultuuri- ja spordiürituste korraldamise jätkamine Kaarma maalinnal
3. Kultuuriürituste korraldamise jätkamine Abruka saarel
4. Aste klubi ventilatsiooni rajamine ja fassaadi remontimine
5. Ülevallaliste ja vabariikliku tähtsusega ürituste jätkuv korraldamine valla erinevates piirkondades

4. Sport

Olemasoleva olukorra ülevaade

- Sporditööd korraldab valla spordi- ja kehakultuuri juht.
- Võimlad: Aste Põhikoolis ja Kaarma Spordimajas.
- Staadionid: Aste ja Kaarma põhikoolil.
- Kaasaegsed palliplatsid: Aste alevikus, Nasval, Randveres, Eiklas, Kaarmal ja Kudjapel.
- Üldkasutatav jõusaal: Aste lasteaias.
- Kudjape-Upa terviserada: suusa-, jooksu-, jalgrattaüritused, matkamine, orienteerumine.
- Kaarma maalinn: kultuuri- ja spordiürituste korraldamine.
- Aktiivselt kasutatakse vaba aja veetmiseks ja sportimiseks linna spordirajatisi.
- Traditsioonilised spordiüritused: perespartakiaad Astes, talvine suusavõistlus Kudjape-Upa terviserajal, Jüriöö jooks, valla lauatennise turniir, tervisejooks Loodes, küladevahelised võistlused rahvalikel spordialadel, valla sportlaste osalemine maakonna valdade talvistel ja suvistel võistlustel.
- Plaanis: piirkondade vahelised võistlused külaväljakutel (pallimängud jm alad), Kaarma Rammumehe võistluse korraldamine Kaarma maalinnal.

Probleemid

- Noorte vähene huvi tervislike eluviiside ja sportimise vastu.
- Aste ja Kaarma põhikooli staadionid ei vasta nõuetele.
- Aste Põhikooli võimlas on ebarahuldav akustika.
- Puudus on aktiivsetest eestvedajatest, ürituste ja võistluste korraldajatest.
- Puudub valla spordielu korraldamise ja juhtimise konkreetne ning tulevikku vaatav tegevuskava

Arenguvajadused

- Arengu peaesmärgiks tuleb seada jätkusuutlik vald, mille elanikud osalevad ise aktiivselt terveid eluviise ja sportimist propageerivatel üritustel, võtavad osa nii oma küla kui piirkonna spordielust ja on eeskujuks noorte kasvatamisel.
- Valla spordielu kvalitatiivseks parandamiseks tuleb korrastada kõik olemasolevad spordibaasid.
- Noorte kaasamine sporditegemisse muuta süsteemsemaks.

Arengueesmärgid

---

1. Propageeritud on tervisesporti ja terveid eluviise
2. Olemasolevad sportimisvõimalused on säilitatud ja edasiarendatud
3. Toetatud on traditsioonilisi spordiüritusi

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Kudjape-Upa terviseraja väljaarendamine
- Tervisespordikeskuse rajamine olemasolevate Kudjape spordiväljakute ja Kudjape-Upa terviseraja edasiarendamise ning laiendamise teel
- Uisuhalli rajamine Lilbi külla ning kunstlume tehnika soetamine

- Piirkondlike mänguväljakute rajamine Astes, Kaarma maalinnal, Tõrisel jt piirkondades, Nasva-Mändjala piirkonna spordiväljakute rajamise lõpetamine
- Eikla mänguväljaku rekonstrueerimine
- Kudjape spordihoone rajamine ja mänguväljakute jätkuv väljaehitamine
- Kudjape spordiväljakule sporditehnika hoidmiseks hoiuruumi ehitamine
- Aste Põhikooli staadioni ja staadionimaja rekonstrueerimine
- Aste Põhikooli võimla akustikaprobleemide lahendamine
- Kaarma Põhikooli staadioni rekonstrueerimine
- Kaarma Spordimaja (Kaarma Põhikooli võimla) rekonstrueerimine
- Kaarma Rammumehe võistluse korraldamine Kaarma maalinnal
- Kaarma Rammumehe võistluse korraldamiseks vastava inventari soetamine
- Traditsiooniliste jõuspordialade jätkuv arendamine
- Valla sportlaste toetamine maakondlikel ja vabariiklikel spordivõistlustel
- Süsteemi väljatöötamine tippsportlaste toetamiseks
- Erasektori kaasamine valla spordiürituste finantseerimisele

Prioriteedid

---

1. Kudjape-Upa Tervisespordikeskuse rajamine
2. Aste staadioni ja staadionimaja rekonstrueerimine
3. Kudjape spordiväljakule sporditehnika hoidmiseks hoiuruumi ehitamine
4. Uisuhalli rajamine Lilbi külla ning kunstlumetehnika soetamine
5. Piirkondlike mänguväljakute rajamine ja rekonstrueerimine
6. Valla sporditegevuse süsteemne väljatöötamine ja arendamine

5. Tervishoid

Olemasoleva olukorra ülevaade

Üldjuhul on tervishoiuteenuste kättesaadavus Kaarma vallas hea. Seda soosivad nii asukoht kui ka tihe teedevõrk ning inimeste harjumus pöörduda abi saamiseks Kuressaare linnas töötavate arstide poole. Mõnevõrra halvemas seisus on valla äärealad, kus bussiliiklus pole nii hea kui põhimaanteedel.

Valla territooriumil on kolm perearsti vastuvõtupunkti: Astes, Kaarmal ja Eiklas. Valla elanike vajadusi katavad põhiliselt kaks perearsti. Vähemal määral on ka kõikide linnas töötavate perearstide nimistutes Kaarma valla elanikke. Perearstide tööga ollakse üldjuhul rahul, rohkem on probleeme eriarstiabi kättesaadavusega ja kiirabiga, seda peamiselt tervishoiupoliitilistel põhjustel.

Tervisespordiga tegelemise võimalused on piirkonniti erinevad (vt ptk Sport).

Probleemid

- Kindlustamata isikud – suurimaks probleemiks on kindlustamata isikute krooniliste haiguste ravi tagamine; keeruline on ka eriarsti konsultatsioonile pöördumine ja haigusspetsiifiliste materiaalselt kulukate uuringute tegemine. Murepunktiks on keskealised töötud sõltuvusprobleemidega inimesed, kes ei ole aastaid regulaarselt tööl käinud. Seoses vanuse ja tervisekäitumisega ilmnevad neil sageli väga tõsised terviseprobleemid, mille lahendamine on kindlustuse puudumise tingimustes keeruline.
- Tervishoiuteenuse kättesaadavus – äärealade elanikel on arstiabi kättesaadavus ebastabiilne. Mõnevõrra leevendab olukorda kolm perearsti vastuvõtupunkti, kuid tehniline ja instrumentaalne varustus on neis väga halb. Astes, Kaarmal ja Eiklas on võimalik teha esmane arstlik läbivaatus, kuid instrumentaalsete uuringute teostamiseks ja ravimite soetamiseks on vajalik sõita Kuressaarde.
- Tervisekäitumine – liikumisharrastuse alahindamine, tervislike eluviiside eiramine ja madal tervisekasvatustlik haridustase on peamised probleemid kuhu peame rohkem tähelepanu suunama. Senisest enam tuleb pöörata tähelepanu koolinoorte tervisekäitumisele.

Arenguvajadused

- Kindlustamata isikud tuleks kindlasti kaardistada, et oleks võimalik planeerida tööhõive küsimusi jt kulutusi.
- Parandada tuleb tervishoiuteenuste kättesaadavust, eriti valla äärealadel.
- Olemasolevad spordirajatised ja –saalid tuleb aktiivsemalt kasutusele võtta, kaasata võimalikult palju kohalikke noori ning tagada neile regulaarne organiseeritud tegevus.
- Alustada tervislikke eluviise käsitlevate üritustega juba algkoolist. Enamus hilisemas eas tekkivaid vaimse ja füüsilise tervise probleeme on võimalik eduka preventsiiooniga ära hoida või leevendada.

Arengueesmärgid

---

1. Valla elanikud on hõlmatud ravikindlustusega
2. Perearsti vastuvõtupunktid vallas on kaasajastatud kaasaegse instrumentariumiga
3. Hoolekandeteenuste kõrvale on tekkinud ka koduõendusteenus

4. Valla elanike tervisekäitumine on paranenud, juurdumas on tervislikud eluviisid

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Hoolekande- ja tööturuprojektide kaudu ravikindlustusega hõlmamata inimeste väljaselgitamine ja tööturule toomine
- Perearsti vastuvõtupunktide rekonstrueerimine ja instrumentaariumi soetamine
- Koduõenduse ellurakendamise toetamine koostöös Haigekassa, omavalitsuse ja perearstikeskustega
- Sõltuvusprobleemidega noortele nõustamise tagamine ning alko-narko vastase selgitustöö tegemine noorte hulgas
- Tervisepäevade, loengute jm ürituste korraldamine tervislike eluviiside propageerimiseks

Prioriteetid

---

1. Noorte tervisekäitumise parandamine
2. Ennetustegevuse väärtustamine noorte hulgas
3. Tervishoiuteenuste kvaliteedi tõstmine

6. Sotsiaalhoolekanne

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla hoolekandeval tegevust juhib valla sotsiaaltalitus, kus töötab kolm inimest: sotsiaaltalituse juhataja, vanemspetsialist ja hooldustöötaja. Moodustatud on sotsiaaltoetuste ja -teenuste määramise komisjon ning laste hoolekandekomisjon. Sotsiaaltalitusele allub Pähkla Hooldekodu.

2007. aasta 01. jaanuari seisuga on vallas 939 kuni 18 eluaastast last. Asendushooldusel on 14 last, kohtuotsusega on eestkostel 1 laps, lepinguga hooldusperes 5 last, Kuressaare Väikelastekodus 5 last ja Keila SOS Lastekülas 3 last.

Lastega peresid on vallas 578, neist ühe lapsega 309, kahe lapsega 204, kolme lapsega 51, nelja lapsega 10, viie lapsega 3 ja kuue lapsega 1 perekond.

Puuetega inimesi on vallas kokku 328, mis on 7,7% valla elanikkonnast. Puudega tööealisi on 120 ehk 4,75% tööealisest elanikkonnast. Puudega inimestest on 33 sügava puudega, 137 raske puudega ja 138 keskmise puudega. Puudega lapsi on 20. Töövõime kaotuse protsendiga on 117 inimest.

Pensioniealisi elanikke on vallas 793 inimest. Üksi elavatele vanuritele, kellel puuduvad ka lähedased ja sugulased, osutatakse koduteenust. Statsionaarset hooldusteenust osutab Pähkla Hooldekodu, kus on 13 kohta ja tööd saavad 7 kohalikku elanikku. Kõrvalhoones on kaminasaal, mida saavad kasutada nii hooldekodu inimesed kui ka külaelanikud.

Töötute keskmine arv on Tööhõiveameti andmeil 44, mis on tööealisest elanikkonnast 1,7%. Vallas on moodustatud MTÜ Randvere Tööõppekeskus, mis osutab tööharjutusteenust pikaajalistele töötutele ja hoolekandeteenuseid psüühikahäiretega inimestele.

6.1. Vanemliku hoolitsuseta lapsed

Probleemid

- Sotsiaaltöötaja tegevusväljal on selliseid alaealisi, kes ei täida koolikohustust ja on juba õigusrikkujad.
- Laste ja noorte hulgas on laialt levinud alkoholi tarbimine, suitsetamine, ka narkootikumid. Õhtuti on noored kampades, sihipärane tegevus puudub ja nii satutakse kuritegelikule teele.
- Puuduvad pereabiteenused (tugiisik, pereabiline, perenõustaja), pere ja lastega töö koordineerija – lastekaitsetöötaja kui spetsialist.

Arenguvajadused

- Vajalik on välja töötada lastekaitse võrgustiku strateegia ja rakendada tööle lastekaitsetöötaja, kes oleks ühtlasi lastekaitse võrgustikutöö koordinaatoriks
- Arendamist vajab perekonnas hooldamise teenus, mis eeldab koolitatud perede olemasolu, kes on valmis võõrast last kasvatama.
- Preventiivse töö korraldamiseks on vaja uusi meetmeid.
- Väikelaste vanemad vajavad koolitust, kasuks tuleb ka perelastehoiu juurutamine.

- Vajalik pereabikeskuse rajamine, mille kaudu toimub teenuste osutamine ja nende arendamine lastega peredele.

Arengueesmärgid

---

1. Vallas töötab lastekaitse spetsialist ja toimib efektiivne lastekaitsevõrgustik
2. Vallas on olemas asenduskodu vanemliku hoolitsuseta laste kasvatamiseks
3. Vallas on olemas pereabikeskus, kus pered saavad igakülgset abi ja nõustamist

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Lastekaitse spetsialisti töölevõtmine
- Laste hoolekannet ja hariduse omandamist toetavate spetsialistide koondamine ühtsesse võrgustikku
- Kasuperede leidmine, keda koolitada vanemliku hoolitsuseta laste kasvatamiseks
- Koostöös Kuressaare linnaga võimaluse leidmine pereabikeskuse loomiseks

6.2. Puuetega lapsed ja noored

Probleemid

- Puuetega laste perekonnad elavad hetkel üksinda oma murede ja hirmudega tuleviku ees – puuduvad teenused puuetega lastele ja nende peredele (isiklik abistaja, tugiisik, nõustamine).
- Puuetega laste rehabilitatsioon on puudulik, teenuste kättesaadavus piiratud.
- Haridusasutustes puuduvad ratastooliga juurdepääsuteed.
- Erivajadustega noortele puuduvad vajalikud teenused, mis võimaldaks neile iseseisva toimetuleku.
- Puuetega noortel puudub võimalus omaette elama asuda, leida jõukohast tööd, saada vajalikku nõustamist jm abi.

Arenguvajadused

- Puuetega laste vanemad vajavad enam tuge ja koolitust, puuetega laste peredele on pere toimetulekuks vaja rohkem toetavaid teenuseid.
- Puuetega laste rehabilitatsiooniplaanide täitmise kontroll peab muutuma järjepidevaks.
- Füüsilise puudega lapsed peavad saama õppida tavakooli ruumides.
- Puuetega noortele on vaja luua rohkem toetavaid teenuseid hariduse omandamiseks ja tööturule sisenemiseks.

Arengueesmärgid

---

1. Tagatud on hoolekandeteenuste kättesaadavus puuetega lastele ja nende peredele – võimalus saada igakülgset abi ja nõustamist pereabikeskusest
2. Paranenud on puuetega laste rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus
3. Valla haridusasutused on kohandatud liikumispuuetega lastele
4. Vallas on puuetega noortele kohandatud tugikodu (toetatud elamine, elamine kogukonnas)

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Olemasolevate pereabiteenuste kaardistamine Kaarma vallas ja Kuressaare linnas; küsitluse läbiviimine puuetega laste peredes, saamaks teada puuduolevatest teenusevajadustest

- Koostöös Kuressaare linnaga pereabikeskuse loomine, kuhu koondada info teenuste kohta
- Koostöö tegemine rehabilitatsioonimeeskonnaga ja rehabilitatsiooniteenuste arendamisele kaasaaitamine
- Kaldteede ehitamine valla haridusasutustesse
- Randvere Tööõppekeskuse hoone teisele korrusele puuetega noortele toetatud elamiseks viie toa ehitamine

6.3. Erivajadustega inimesed

Probleemid

- Erivajadustega inimestele osutatavad teenused on ebapiisavad.
- Senine olukord ei võimalda erivajadustega inimestel teha iseseisvalt oma elu puudutavaid otsuseid, omandada haridust ja töötada integreeritud keskkonnas.
- Puudub võimalus rehabilitatsiooniteenuste kättesaamiseks, mis taastaks teatud määral töövõime.
- Suur osa puuetega inimesi peab elama toetustest.
- Erivajadustega inimeste kodud ei ole kohandatud vastavalt nende vajadustele.

Arenguvajadused

- Erivajadustega inimestele on vaja luua uusi hoolekandeteenuseid: toetatud elamine, igapäevaelu ja töötamise toetamine. Mitmele puudega valla elanikule on vaja isikliku abistaja ja tugisiku teenust.
- Erivajadustega inimestele tuleb võimaldada juurdepääs rehabilitatsiooniteenustele, mis oleks siduv hoolekande- ja tööturuteenustega.
- Erivajadustega inimesed tuleb integreerida tööturule.
- Erivajadustega inimeste kodud on vaja kohandada selliselt, et nende toimetulek oleks kindlustatud.

Arengueesmärgid

---

1. Erivajadustega inimestel on võimalus saada erinevaid hoolekandeteenuseid: toetatud elamine, igapäevaelu toetamine, isikliku abistaja ja tugisiku teenus
2. Rehabilitatsioonimeeskonna ja Tööturuametiga on regulaarne ja sujuv koostöö
3. Erivajadustega inimestele on olemas toetatud töökohad
4. Erivajadustega inimeste kodud on kohandatud igapäevaeluga toimetulekuks

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Teenuste vajaduse selgitamine ja uute hoolekandeteenuste arendamine erivajadustega inimestele
- Erivajadustega inimestele võimaluste loomine teenuste kättesaamiseks, jagades infot olemasolevate ja arendatavate teenuste kohta kohalikus infolehes, infopäevadel jm üritustel
- Rehabilitatsiooni- ja tööturuteenuste arendamisele kaasaaitamine
- Erivajadustega inimestele võimaluse loomine tööturul osalemiseks, toetatud töökohtade loomine
- Koostöö tegemine tööandjatega ja kaasaaitamine töökohtade kohandamisele vastavalt erivajadustele
- Liikumispuuetega inimeste kodude kohandamine vastavalt nende vajadustele igapäevaeluga toimetulekuks

6.4. Vanurid

Probleemid

- Puudub päevakeskuse teenus piirkonniti.
- Pähkla Hooldekodu ei vasta enam tänapäeva nõuetele. Kitsad elamistingimused on tekitanud probleeme hoolealuste omavahelistes suhetes.
- Pähkla Hooldekodu kõrvalhoone ei ole leidnud aktiivset kasutust.
- Teenuste arendamine Pähkla Hooldekodu baasil ei ole enam otstarbekas.

Arenguvajadused

- Aktiivse eluhoiaku säilitamiseks tuleb eakatele luua võimalused (piirkonniti) kooskäimiseks.
- Vajadus statsionaarse hooldusteenuse järgi tingib leidma variante selle arendamiseks ja kvaliteedi parandamiseks.
- Vajadus on hakata juurutama diferentseeritud hooldusteenuseid.
- Abruka saare vanurid vajavad koduhooldusteenuseid.
- Omastehooldus kodustes tingimustes vajab toetamist hooldaja puhkuse või hooldaja haigestumise ajaks.

Arengueesmärgid

---

1. Tagatud on võimalused aktiivse eluhoiaku säilitamiseks vanemas eas
2. Vallas on olemas ajakohane hooldekodu
3. Hoolekandeteenused on kvaliteetsed, nende osutamine toimub diferentseeritult
4. Koduhooldus on jõudnud iga abivajajani
5. Abruka saarel töötab hooldustöötaja
6. Omastehooldus on au sees ja leiab tunnustust

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Piirkonniti päevakeskuste tegevuse käivitamine
- Eakate eneseabigruppide tegevuse toetamine
- Hooldekodu ehitamine endisesse Eikla Lasteaed-Algkooli hoonesse (vt ptk Haridus)
- Lähtudes kõrvalabi vajadusest hooldusastmete kujundamine, mida tuleb järgida koduhoolduses ja statsionaarses hoolduses
- Abruka saarele osalise koormusega hooldustöötaja leidmine
- Eakate väljaselgitamine, keda hooldavad lähedased
- Osalemine eAgingWell projektis (eakate hoolduse arvutiprogramm)

6.5. Töötud

Probleemid

- Suure riskirühma moodustavad pikaajalised töötud, kellel on kadunud tööharjumus ja kes on omandanud õpitud abituse.
- `Tänu` töötusele lokkab alkoholism.
- Pikaajaliste töötute hulgas on ravikindlustuseta inimesi.

Arenguvajadused

- Inimestele, kes on tööturul väiksema konkurentsivõimega (riskirühmad), on vaja hakata juurutama teenuseid, mis taastavad nende tööharjumuse ja aitavad pöörduda tagasi tööellu.
- Aitamaks heitunud inimestel, s.h registreerimata töötutel tööd leida, peame pakkuma individuaalset ja integreeritud abi, mis hõlmab meetmeid sotsiaalsete oskuste õpetamisest ja rehabilitatsioonist tööturukoolituse ning sobiva töö leidmiseni.
- Tööandjaid on vaja kaasata pikaajaliste töötute ettevalmistamisse sisenemiseks avatud tööturule läbi erinevate projektide.
- Riskirühmade tööturule integreerimisel peame leidma toetavaid teenuseid pereliikmete hoolduse korraldamisel (lastehoiuteenused, vanurihoiuteenused).

Arengueesmärgid

---

1. Randvere Tööõppekeskuse teenused on kvaliteetsed ja tõhusad, tööharjutuse läbinud töötud saavad rakendust tööturul
2. Tööandjad on huvitatud väiksema konkurentsivõimega inimeste tööle võtmisest

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Randvere koolihoone rekonstrueerimine rehabilitatsiooni- ja tööõppekeskuseks
- Randvere Tööõppekeskuse tegevuse toetamine töötute rehabiliteerimisel
- Koidu küla aktiveerimiskeskuse ehitamine
- Koostöö tegemine Tööturuameti Saaremaa osakonnaga töötute tööturule integreerimisel
- Projektipõhise tegevusega ravikindlusteta inimeste tööturule toomine
- Võimaluste leidmine ettevõtjate motiveerimiseks väiksema konkurentsivõimega inimeste tööle võtmiseks

6.6. Kodutud

Probleemid

- Kodutud on üldjuhul omaaegses erastamisprotsessis mitteosalejad või inimesed, kes on oma eluaseme kergekäeliselt maha müünud.
- Kõik kodutud on sotsiaalhoolekande kliendid, kes tegelikult vajavad ka vähemal või rohkemal määral hoolekandeteenuseid.
- Vallal on kolm remonti vajavat sotsiaalkorterit, kus elavad inimesed, kes ise ei suuda endale eluaset soetada (Eiklas kaks korterit ja Aste külas üks korter) (vt ptk Elamumajandus).
- Vallas puudub varjupaik perevägivalda ohvritele.

Arenguvajadused

- Eluasemeteenuste kvaliteedi osas on vaja remontida sotsiaalkorterid
- Kodututele on vaja leida osaline toetatud elamise teenus koos teiste siduvate hoolekande- ja tööturuteenustega – olemasolevast Pähkla Hooldekodust tugikodu kohandamine, kus saaksid elada osalist tuge ja hooldust vajavad sotsiaalhoolekande kliendid.
- Vajadus on varjupaiga teenuse järele.

Arengueesmärgid

---

1. Valla sotsiaalkorterid on kaasajastatud
2. Valla sotsiaalpinnal elavad inimesed on integreeritud tööturule
3. Vallal on olemas varjupaik perevägivaldaja või õnnetusjuhtumite ohvritele

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Valla sotsiaalkorterite remontimine ja sisustamine mööbliga
- Koostöös Randvere Tööõppekeskusega sotsiaalpinnal elavatele valla kodanikele rakenduse leidmine tööturul (vt ptk Töötud)
- Pähkla praeguse hooldekodu kohandamine toetatud elamise keskuseks ja varjupaigaks

Sotsiaalhoolekande prioriteedid

---

1. Hooldekodu ehitamine endisesse Eikla Lasteaed-Algkooli hoonesse
2. Randvere koolihoone rekonstrueerimine rehabilitatsiooni- ja tööõppekeskuseks
3. Pähkla Hooldekodu kohandamine toetatud elamise keskuseks
4. Koidu küla aktiviseerimiskeskuse ehitamine

7. Elamumajandus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Vallal on Eiklas ja Aste külas olemas kolm sotsiaalkorterit, mida üüritakse välja lepingute alusel ja kus elavad inimesed, kes ise ei suuda endale eluaset soetada.

Probleemid

- Infrastruktuuri areng ei taga arenduspiirkondade vajadusi.
- Puudub munitsipaalelamufond, on ainult mõned üksikud korterid.
- Nõukogude ajal rajatud korruselamud ei vasta nõuetele (soojapidavus, tuleohutus etc).

Arenguvajadused

- Arenduspiirkondade infrastruktuur vajab väljaarendamist.
- Vallale vajaliku (valla asutuste) tööjõu kindlustamiseks on vajalik munitsipaalelamufondi rajamine arenduspiirkondadesse ja püüasustuse säilitamise eesmärgil munitsipaalelamufondi planeerimine Abruka saarele.
- Olemasolevad sotsiaalkorterid vajavad kaasajastamist.

Arengueesmärgid

---

1. Elanikele on loodud soodsad tingimused elamuehituseks
2. Planeeritud/rajatud on munitsipaalelamufond
3. Tagatud on vallale kuuluvate hoonete (ruumide) otstarbekas kasutamine ja kaasajastamine
4. Aidatud on kaasa Nõukogude ajal rajatud korruselamute rekonstrueerimisele

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Uusasumite elamupiirkondade planeerimine
- Arenduspiirkondade infrastruktuuri väljaarendamise toetamine
- Arenduspiirkondadesse munitsipaalelamufondi rajamine
- Abruka saarel munitsipaalelamufondi planeerimine
- Aste külas ja Eiklas asuvate valla sotsiaalkorterite remontimine

Prioriteedid

---

1. Arenduspiirkondade infrastruktuuri väljaarendamise toetamine

8. Majandus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma vallas on hästi arenenud ettevõtlus, mis kindlustab töökohtadega lisaks valla elanikele ka maakonna teiste omavalitsuste elanikke. Suuremad tööandjad paiknevad küll ca 10 km raadiuses Kuressaare linnaga piirneval alal, kuid praeguste ja arenevate liiklusvõimaluste juures ei ole see töölkäimisel oluliseks probleemiks. Arvestades linnas asuvate tööandjate ja valla ettevõtete olemasoluga, on valla elanikud töökohtadega hästi kindlustatud. Vallas on üle 2500 tööealise elaniku ja töötuse tase on väga madal – ca 1,7%. Suurim tööandja vallas on üle 180 töötajaga OÜ Merinvest.

Kaarma vallas on äriregistris registreeritud:

- füüsilisest isikust ettevõtjad – 222;
- osäühingud – 142;
- aktsiaseltsid – 13;
- tulundusühistud – 3;
- täis- ja usaldusühingud – 1;
- kokku – 381.

Ettevõtluse struktuur tegevusalade lõikes:

- põllumajandus – 78;
- kaubandus, teenindus, transport – 88;
- ehitus, tööstus, metsandus – 62;
- kalandus – 28;
- muud – 125.

Probleemid

- Vähearenenud infrastruktuur.
- Kvaliteetse tööjõu puudus.

Arenguvajadused

- Üldplaneeringuga on vajalik määrata tootmistsoonid ja rajada ettevõtluse arenguks vajalikud kommunikatsioonid.
- Valla elanikele tuleb tagada töö võimalikult kodu lähedal, et ei sõidetaks linna tööle ja koormataks transporti

Arengueesmärgid

---

1. Loodud on võimalused ettevõtluse arenguks vallas – igakülgne kaasaaitamine ettevõtluse toimimisele ja arengule, eeskätt koostöö ettevõtjatega neile vajaliku infrastruktuuri arendamiseks

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Läbi planeerimiskavade ja planeeringute uute tootmis- ja äripiirkondade ettenägemine
- Ettevõtluse arenguks vajaliku infrastruktuuri arendamine ja ettevõtete kaasamine infrastruktuuri väljaarendamisse
- Ettevõtluspäevade korraldamine ettevõtjatega koostöövajaduste väljaselgitamiseks

- Ettevõtjate ühistegevusele kaasaaitamine
- Läbi Kaarma Valla Arengu Sihtasutuse alustatavate ettevõtjate toetamine (andes alustatavatele ettevõtjatele soodustingimustel laenu)
- Kohaliku tööjõu maksimaalne kaasamine ettevõtlusse
- Ettevõtjate projektitaotluste koostamisele kaasaaitamine
- Keskkonnasõbraliku põllumajanduse (eelis)arendamine
- Maaparanduse ja kalurite ühistegevuse organisatsioonide loomisele kaasaaitamine

Prioriteedid

---

1. Ettevõtluse arenguks vajaliku infrastruktuuri arendamine
2. Alustatavate ettevõtjate toetamine läbi Kaarma Valla Arengu Sihtasutuse (andes alustatavatele ettevõtjatele soodustingimustel laenu)
3. Kohaliku tööjõu maksimaalne kaasamine ettevõtlusse

9. Infrastruktuur

9.1. Teed, tänavad, transport

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valda läbivad kohaliku tähtsusega riigimaanteed: Kuressaare-Kuivastu, Kuressaare-Sääre, Kuressaare-Kihelkonna, Kuressaare-Püha-Masa, Kuressaare-Panga, Upa-Leisi ja Tõlli-Mustjala. Kaarma vallas on kohalikke- ja erateid ning tänavaid kokku 163 km, millest valla teid ja tänavaid 135 km, neist tolmuvaba kattega 19 km.

Vallal on oma teede ehituseks ja remondiks järgnevatel aastatel võimalik kasutada Tõrise karjäärist kaevandatavat maavara – 36 tuhat m³ ehitusliiva, 60 tuhat m³ ehituskruusa ja 108 tuhat m³ täitepinnast. Kaevandatavad mahud katavad teede remondi ja ehituse materjalide vajaduse pikaks perioodiks.

Vallas on 7 silda: Nasva, Matu, Upa, Lehmise, Abaja, Uduvere ja Meedla.

Probleemid

- Valla teed on suhteliselt halvas seisukorras.
- Suveperioodil on külades tolmuprobleemid.
- Vallal puudub karjäär kvaliteetse teekattematerjali jaoks.
- Liiklusintensiivsus on kasvanud (ja jätkuvalt kasvab), mistõttu jalgratastega ja jalgsi liiklemine teedel on muutunud ohtlikuks.

Arenguvajadused

- Parandada tuleb tolmuvaba kattega teede sõidetavust.
- Kohad, kus elamud on teede ääres, tuleb muuta tolmuvabaks.
- Seoses liiklusintensiivsuse kasvuga ja kergliikluse (jalgratturid, jalakäijad etc) osatähtsuse kasvuga on vajadus kergliiklusteede ehitamise järele. Lisaks turvalisema liiklemise võimalusele, seob kergliiklusteede rajamine ühtseks tervikuks erinevad objektid valla puhkealadel, võimaldab mugava juurdepääsu kõigi huviväärsusteni ning viib kvalitatiivselt uuele tasemele tervisepordivõimalused vallas.

Arengueesmärgid

---

1. Tagatud on hea sõidetavus ja liiklusohutus teede korrashoiuga
2. Seoses uute arenduspiirkondade tekkimisega on välja ehitatud neid teenindav tänavate võrk
3. Kompaktse asustusega külades ja piirkondades on rajatud tänavavalgustus
4. Aidatud on kaasa ning osaliselt finantseeritud (valgustatud) kergliiklusteede rajamist linna piirist Upani, Vaivere teeristini, Muratsi sadamani, Aste küalani, Kaarma maalinnani, koostöös Salme vallaga Loodest Tehumardini ja koostöös Pihntla vallaga Kaalini – välja on arendatud kergliiklusteede seotud võrgustik
5. Viidamajandus on välja arendatud ja korrastatud

6. Linna lähipiirkonna bussiliinid on seotud linnaliini bussimarsruudiga

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Valla teeregistri asutamine ja teehoiukava koostamine
- Kudjape kalmistu teemandi selgitamine
- Arendajate poolt avaliku kasutusega teedevõrgu arendamise koordineerimine ja sellele kaasaaitamine arenduspiirkondades
- Tiheasustusega külade ja intensiivse liiklusega teelõikude tolmuvaba katte ehitamine*:
  - Aste aleviku tänavad
- Kruuskattega teede kapitaalremondi tegemine
- Kudjape Oolu kompleksi, Mündi ja Nõmme tänavate rajamine
- Kudjape Oolu kompleksi, Mündi ja Nõmme tn valgustuse rajamine
- Kergliiklusteede rajamine (osaline finantseerimine):
  - Upa-Kuressaare
  - Kuressaare-Vaivere
  - Loode-Tehumardi
  - Kuressaare-Muratsi sadam
  - Kuressaare-Aste
  - Kuressaare-Kaarma maalinn
  - Kuressaare-Kaali
- Kergliiklusteede valgustuse rajamine:
  - Upa-Kuressaare kergliiklustee
  - Kuressaare-Vaivere kergliiklustee
- Aste alevikku kergliiklustee rajamine
- Kergliiklustee rajamine üle Nasva jõe
- Valla teedele ja tänavatele nimede paigaldamine
- Bussiootepaviljonide ehitamise kaasfinantseerimine

Määratakse igal aastal volikogu otsusega

Prioriteetid

---

1. Upa-Kuressaare kergliiklustee ja selle valgustuse rajamine
2. Kuressaare-Vaivere kergliiklustee rajamine
3. Loode-Tehumardi kergliiklustee rajamine
4. Kudjape Oolu kompleksi tänavavalgustuse projekteerimine ja ehitamine

9.2. Sadamad ja ühendus väikesaartega

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla territooriumil on neli sadamat: munitsipaalomandis olevad Abruka ja Muratsi sadam, eraomandis olev Nasva sadam ning Vahase sadam, mille staatus sildumiskohana on määratlemata. Abruka sadam on esmatähtis ühenduse tagamiseks püsisustusega saarega.

Probleemid

- Valla kalasadamad ei vasta nõuetele: Muratsi, Nasva, Abruca Vesiaia (nii väikesaare kalastuse eesmärgil kui ühenduse pidamiseks Vahase saarega).
- Abruca sadam ei rahulda turismi vajadusi ega püsiühendusega seotud laevaliikluse ohutuse tagamiseks vajalikke nõudeid.
- Abrukaga ühendust pidav laev rahuldab püsielanike vajadused, kuid on mahutavuselt ebapiisav suuremagabariidiliste materjalide ja suveküllastajate üleveo tarvis.
- Puudub veesõiduk, millega tagatakse püsiühendus Abrukaga laeva plaanilise ja avariiremondi korral.
- Puudub ka veesõiduk püsiühenduseks Vahase saarega ning ühenduse pidamiseks Abruca ja Vahase saare vahel.

Arenguvajadused

- Muratsi sadam vajab põhjalikku rekonstrueerimist, et sadamarajatised viia seisundisse, mis rahuldaks nii kutseliste- ja harrastuskalurite kui merehuviliste vajadused. Rekonstrueerimist vajavad ka Abruca Vesiaia ja Nasva kalasadamad.
- Abruca sadam vajab rekonstrueerimist turismi vajaduste rahuldamiseks ja püsiühendusega seotud laevaliikluse ohutuse tagamiseks.

Arengueesmärgid

---

1. Kalasadamad ja lautrikohad (Muratsi, Abruca Vesiaia, Nasva, Vahase, Mullutu Suurlahe, Port Arturi) on rannakalanduse säilitamiseks ja euronõuetega vastavusse viimiseks kaasajastatud
2. Lahendatud on aastaringne püsiühenduse tagamine ning materjalide, masinate, seadmete ja olmejäätmete transport Roomassaare-Abruca liinil
3. Lahendatud on Vahase sadama omandiküsimus

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Muratsi sadama(rajatiste) rekonstrueerimine ja arendamine
- Muratsi sadamahoone rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine
- Muratsi sadama faarvaatri süvendamine
- Nasva sadama tormikahjude likvideerimise investeeringute saamisele kaasaaitamine
- Nasva sadama rekonstrueerimine
- Nasva sadama faarvaatri süvendamine
- Abruca Vesiaia sadama rekonstrueerimine ja arendamine
- Abruca Vesiaia sadama faarvaatri süvendamine
- Abruca sadama tormikahjude likvideerimine
- Abruca sadamahoone rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine
- Abruca sadama kui püsiühenduseks vajaliku sadama vesiehitiste üleandmine riigile
- Abrukaga püsiühenduse kindlustamiseks paadi, mootorsaani ja roomikauto soetamine
- Abruca püsiühenduse parandamiseks jääklassiga laeva soetamine
- Abrukale materjalide veoks vajaliku pargase hankimine
- Veesõiduki hankimine, mis asendab laeva selle plaanilise ja avariiremondi perioodil Roomassaare-Abruca liinil ning vastab tingimustele, et tagada püsiva ühenduse pidamine Abruca-Vahase ja Roomassaare-Vahase liinil
- Abruca infrastruktuuri hooldustehnika soetamine

Prioriteedid

---

1. Abruka sadamahoone rekonstrueerimine ja juurdehituse tegemine
2. Muratsi sadama rekonstrueerimine ja arendamine
3. Muratsi sadamahoone rekonstrueerimine ja juurdehituse tegemine
4. Abruka Vesiaia sadama rekonstrueerimine ja arendamine
5. Abruka infrastruktuuri hooldustehnika soetamine
6. Nasva sadama rekonstrueerimine

9.3. Soojavarustus ja energia

Olemasoleva olukorra ülevaade

Tsentraalse kaugküttesüsteemiga, mille haldajaks on AS Kuressaare Soojus, on ainsana ühendatud osa Kudjape külast. Kaarma Põhikooli õppehoone, Eikla koolihoone, Kaarma Spordimaja, Aste Lastepäevakodu ja Aste Põhikool saavad vajaliku soojuse kergõliküttel töötavalt individuaalkateldelt, millede tööd ja hooldust korraldab lepingute alusel AS Kuressaare Soojus. Aste klubile vajalik soojus ostetakse lepingu alusel AS Sarmetilt.

Probleemid

- Soojusenergia hind on liialt kõrge.

Arenguvajadused

- Energiaauditite läbiviimine, saamaks ülevaate valla haldusalasse kuuluvate munitsipaalhoonete (Kaarma Spordihoone, Kaarma Põhikool, Aste Põhikool, Aste Lastepäevakodu etc) tehnilisest seisukorrast ja energiakadudest ning toomaks esile renoveerimistöde prioriteedid koos energiasäästu ja tasuvusaegadega; energiaauditite baasil hoonetele energiamärgise koostamine (energiaaudit aitab reastada vajalikud renoveerimismeetmed ning alates 2009 aastast on see dokument munitsipaalhoonetel kohustuslik, mille baasil välja antud energiasertifikaat peab olema avalikus kohas väljas).

Arengueesmärgid

---

1. Energiasäästlikud hooned
2. Soojavarustuse odavamiseks on analüüsitud ja katsetatud alternatiivsete kütuste kasutamist

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Valla haldusalasse kuuluvates munitsipaalhoonetes energiaauditite läbiviimine ja hoonetele energiamärgise koostamine
- Vastavalt tehtud energiaaudititele Kaarma valla energiamajanduse arengukava koostamine
- Võimalike lahenduste uurimine ökonoomsemate kütteviiside kasutuselevõtuks (õhksoojuspumbad, päikese energia, tuuleenergia etc)
- Taastuvenergia allikate kasutuselevõtu soodustamine (tuulegeneraatorid, päikesepatareid)
- Kaarma Spordimaja rekonstrueerimine (soojaenergia kokkuhoiuks vajalike tööde tegemine)
- Aste Põhikooli küttesüsteemi rekonstrueerimine
- Koostöö tõhustamine Eesti Energiaga elektrienergia kvaliteedi tõstmiseks

Prioriteedid

---

1. Hoonete energiasäästlikuks muutmine
2. Hoonete ja energiavarustuse efektiivsuse tõstmine
3. Energiamaajanduse planeerimise protsessi loomine

9.4. Veevarustus ja kanalisatsioon

Olemasoleva olukorra ülevaade

2006. aastal valmis Kaarma valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava 2006-2018, mis on avaldatud Kaarma valla koduleheküljel www.kaarma.ee.

Arengueesmärgid

---

1. Valla elanikele on tagatud kvaliteetse joogiveega varustus ja kanaliseerimine

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Abruka saare joogiveevarustuse ehitamine
- Nasva küla edelaosa kanalisatsiooni ehitamine
- Nasva küla vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamine
- Nasva-Salme trassi tasuvusuuringute teostamine
- Nasva-Salme kanalisatsioonitrassi rajamine
- Mändjala-Keskranna joogiveevarustuse ja kanalisatsiooni võrgustiku eeluuringu tegemine
- Eikla, Kudjape, Laheküla, Muratsi ja Upa vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine ja ehitamine
- Lääne-Eesti saarte joogiveevarustuse ja kanalisatsiooni ehitamine
- Aste küla vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine
- Aste küla piirkonna vee- ja kanalisatsioonisüsteemi omandiprobleemi selgitamine
- Asuküla elamu vee- ja kanalisatsiooniprobleemi lahendamine (Kaarma raamatukogu ja spordimaja)
- Randvere korterelamu kanalisatsiooniprobleemide korraldamine ja lahendamine
- Olemasolevate tuletõrje veehoidlate vastavusse viimine kehtivate nõuetega, vajadusel uute planeerimine ja rajamine
- Kaevude puurimise toetamine
- Šahtkaeve kasutatavate majapidamiste heitvee ärajuhtimise korraldamise kontrollimine

Prioriteedid

---

1. Abruka saare joogiveevarustuse ehitamine
2. Nasva küla edelaosa kanalisatsiooni ehitamine
3. Nasva küla vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamine
4. Muratsi küla veevarustuse ja kanalisatsiooni ehitamine-laiendamine
5. Upa küla joogiveevarustuse ehitamine-laiendamine
6. Oolu kinnistu veevarustus- ja kanalisatsioonitrassi ehitamine
7. Nasva-Salme kanalisatsioonitrassi rajamine
8. Aste küla vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine
9. Mändjala-Keskranna joogiveevarustuse ja kanalisatsiooni võrgustiku eeluuringu tegemine

10. Lääne-Eesti saarte joogiveevarustuse ja kanalisatsiooni ehitamine

10. Jäätmekäitlus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla territooriumil asub Kudjape prügila, mis teenindab praktiliselt kogu Saare maakonda. Vallas on nii tihe- kui hajaasustusega alad kaetud kohalikule omavalitsusele kuuluvate segaolmejäätmete konteinerite võrgustikuga. Süstemaatilist konteinerite tühjendamist korraldab vald koostöös konkursi korras valitud jäätmete veo ainuõigust omava ettevõttega (alates 2007. aasta jaanuarist on selleks OÜ-ga Prügimees). Hajaasustusega alade jäätmete äraveo kulud katab olulises osas vald. Samas liigutakse järk-järgult selles suunas, et rakendada ellu `saastaja maksab` printsiipi. Kaarma valla territooriumil elavatele inimestele on antud võimalus sõlmida jäätmeveo leping Kaarma Vallavalitsusega või konkursi korras valitud jäätmeveoettevõttega.

Jäätmete liigiti kogumise süsteem valla territooriumil on väljaarendamise järgus. Suuremõõtmeliste ja otlake jäätmete kogumist korraldatakse kord aastas toimuvate kogumisringidega.

Probleemid

- Olemasolev Kudjape prügila suletakse (lähtuvalt Keskkonnaministri 29.04.2004. aasta määrusest nr 38) jäätmete ladestamiseks 16. juuliks 2009 ning olemasolev ladeala peab olema korrastatud Jäätmeseaduse §-des 39–42 sätestatud korras hiljemalt 16. juuliks 2013.
- Abruka ja Vahase saarel on lahendamata jäätmete kogumine ja äravedu.
- Jäätmete liigiti kogumise süsteem on puudulik.
- Elanikkonna vähene teadlikkus ja hoolimatus jäätmete sorteerimise ja keskkonnaohutu käitlemise osas.

Arenguvajadused

- Osaleda olemasoleva Kudjape prügila sulgemises ning läbi uuringute ja mõju hindamise uuele prügilale sobivaima asukoha leidmise ja prügila rajamise protsessis.
- Jäätmete liigiti kogumise süsteemi väljaarendamine kogu valla territooriumil – ennekõike tiheasustusega ning korruselamutega piirkondades.
- Elanikkonna teadlikkuse tõstmine jäätmete liigiti kogumise osas, samuti üldise keskkonnateadlikkuse tõstmine.

Arengueesmärgid

1. Olemasolev Kudjape prügila on suletud jäätmete vastuvõtuks ning uude asukohta on välja ehitatud keskkonnanõuetele vastav ladestusala
2. Lahendatud on Abruka ja Vahase saarelt jäätmete kogumine ning äravedu
3. Suurendatud on taaskasutatavate jäätmete osatähtsust kogu tekkivate jäätmete hulgast
4. Tõstetud on elanikkonna teadlikkust jäätmete liigiti kogumise osas, samuti on paranenud üldine keskkonnateadlikkus

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Osalemine uue prügila rajamiseks moodustatava ühisfirma loomises ja uue prügila asukoha valikus, Kudjape prügila kasutusel oleva ladestusala sulgemises ning nõuetele vastava prügila ehituses
- Kudjape prügila baasil jäätmejaama loomises osalemine/ jäätmekäitluskeskuse ehitamine
- Abruka saare jäätmekäitluse süsteemi rajamine
- Liigiti jäätmete kogumise süsteemi väljaarendamine ning konteinerite soetamine jäätmete liigiti kogumiseks ning äraveo optimeerimiseks
- Suuremahuliste ja ohtlike jäätmete kogumisringide toimumise toetamine ja korraldamine
- Järk-järguline üleminek sellele, et elanikust jäätmete tekitaja kannab kõik jäätmekäitlusega seotud kulutused

Prioriteedid

---

1. Osalemine uue prügila rajamiseks moodustatava ühisfirma loomises ja uue prügila asukoha valikus, Kudjape prügila kasutusel oleva ladestusala sulgemises ning nõuetele vastava prügila ehituses
2. Liigiti jäätmete kogumise süsteemi väljaarendamine ning konteinerite soetamine jäätmete liigiti kogumiseks ning äraveo optimeerimiseks

11. Kalmistud, haljasalad, heakord

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla territooriumil on kuus kalmistut, neist viies korraldab tegevust vald. Kudjape kalmistu tegevust korraldab Kuressaare linn.

Vald ja vallaasutused korraldavad haljasalade hooldamise ja heakorrastamise Aste alevikus, Kaarma maalinnal ja vallaasutuste territooriumitel.

Probleemid

- Kalmistutel on palju vanu murdumisohtlike puid, millede mahavõtmine on raskendatud halva ligipääsetavuse tõttu.
- Käimlate puudumine kalmistutel.

Arenguvajadused

- Vanade murdumisohtlike puude mahavõtmine kalmistutel.
- WC-de ehitamine kalmistutele.
- Heakorratöödeks vajalike töövahendite uuendamine ja soetamine.

Arengueesmärgid

---

1. Valla kalmistud on korrastatud. Koostöös Kuressaare linnaga jätkub Kudjape kalmistu heakorrastamine
2. Valla üldkasutatavad alad on hooldatud

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Kudjape kalmistu maaomandi küsimuse lahendamine
- Kudjape kalmistu laiendamine
- Kudjape kalmistule sakraaltalitushoone rajamine
- Kudjape kalmistule krematooriumi rajamise tasuvusuuringu tegemine
- Kalmistu teenindamiseks vajaliku abihoonestuse rajamine Abruika, Kaarma ja Saia kalmistule
- Käimlate ehitamine kalmistutele
- Puurkaevu rajamine Kaarma uuele kalmistuosale
- Vanade murdumisohtlike puude mahavõtmine kalmistutel
- Töövahendite uuendamine ja soetamine (muruniidukid, trimmerid etc)
- Valla heakorrakonkursside korraldamine

12. Puhkealad ja keskkonnakaitse

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla Kuressaare linna lähiümbrus, mere rannikuala, eriti aga Nasva-Mändjala-Keskranna-Järve rannikuala on valla elanikele, Saare maakonnale kui ka turistidele oluline puhkepiirkond, mis omakorda on tugevaks baasiks turismi- ja majutusteenuse arengule vallas. 2005. aastal jõudis lõpule PHARE projekti arendustegevus, mis muutis just Nasva-Mändjala-Keskranna-Järve rannikuala puhkemajandusliku kasutuse tunduvalt atraktiivsemaks ja eeldatavalt peaks suurendama Saaremaa kohaliku elanikkonna, eriti aga turistide arvu puhkealal, mis on omakorda eelduseks seni vallas puuduva puhkealade teeninduse arenguks.

Aktiivselt on kasutusel Tõrise ammendatud karjääridest kujunenud puhkesuplusala. Potentsiaalis on võimalik kujundada sellesse piirkonda arvestatav puhkeala koos puhkeala infrastruktuuriga Kaarma vallale kuuluvate karjääride baasil (praegu kasutuses olev suplusala on eravalduses, Kaarma vallale kuuluvad karjäärid asuvad selle vahetus läheduses).

Kaarma vallas asub mitmeid kaitsealuseid looduse üksikobjekte ning terve hulk Natura 2000 võrgustiku alasid. Neist osa on ka puhkemajanduslikult kõrge väärtusega (nt Järve luidete maastikukaitseala, Loode tammik). Samuti on Kaarma valla territooriumil mitmeid nõrgalt kaitstud põhjaveega alasid, karstiasid, kus peaks rohkem tähelepanu pöörama põhjavee kaitsele – eriti suuremate farmide ümbruses (Tahula, Kiratsi, Uduvere, Pähkla) ja Kuressaare linna veehaarde tsoonis. Tundlikud piirkonnad on ka Paduri mäe (Hakjala) ja Aula-Vintri piirkond (karstiaala).

Probleemid

- Peamiseks probleemiks on heakord avalikult kasutatavatel puhkealadel, puhkealade korrashoid. Samuti nõuetele vastava infrastruktuuriga puhkealade vähesus ja suplusalade puudumine.
- Paljuskü kattuvad puhkealad ning Natura 2000 võrgustikku kuuluvad alad, mis seab piiranguid puhkealade kasutamisele ning millest lähtuvalt on vaja tarvitusel võtta täiendavaid meetmeid looduse kaitsmiseks inimtegevuse kahjuliku mõju eest.
- Kõik puhkealadena kasutusel olevad maad ei kuulu munitsipaalomandisse, mis muudab nende arendamisprotsessi keerulisemaks.
- Kuna Kaarma vald ümbritseb Kuressaare linna, siis paratamatult kasutavad ka linna elanikud valda puhke- ja vaba aja veetmiseks, suurendades seetõttu vajadust uute puhkealade järele.
- Loodus-, matka- ja terviseradade vähesus valla territooriumil.
- Inimeste madal keskkonnateadlikkus.

Arenguvajadused

- Arendamist vajab puhkeinfrastruktuur Mändjala ja Keskranna piirkonnas, kuna ala on aktiivse külastavusega ning kõrge looduskaitse väärtusega turismipiirkond. Ümbritsevat looduskeskkonda arvesse võttes, välja arendada Mändjala Puhkeranna maaüksusele nõuetele vastav puhkerand: suplusala, randumissilla, piisava parkimisruumi ja vaba aja veetmise võimalustega.
- Avalike parklate korrashoid.
- Uute suplus- ja puhkealade väljaarendamine: Kaarmise järve baasil, munitsipaalomandisse taotletud maal Tõrise karjääri baasil, Muratsi-Vaivere piirkonnas Muratsi sadama baasil.

- Rekultiveerida ja puhkeotstarbel kasutusele võtta Kaarma dolomiidikarjäär.
- Turismi- ja puhkeobjektidele juurdepääsu parandamiseks, liikluskoormuse ja õhusaaste vähendamiseks ning rohelise mõttelaadi juurutamiseks on vajadus välja arendada Kuressaare linna ja Kaarma valda ühendavate kergliiklusteede võrgustik (vt ptk Teed, tänavad, transport).
- Arendusega seotud vajadusest lähtuvalt tuleb koostöös Kuressaare linnaga valla piir loogiliselt paika panna.
- Tõstmist vajaks üleüldine keskkonnateadlikkus. Samuti tuleks rohkem tähelepanu pöörata loodus-, matka- ja terviseradade väljaarendamisele, kuna Kaarma valda kasutab lisaks arvukatele turistidele puhkepiirkonnana ka Kuressaare linna ja ümberkaudsete valdade elanikkond.

Arengueesmärgid

---

1. Mändjala Puhkeranna maaüksusele on välja arendatud kõigile nõuetele vastav ja keskkonnatingimusi arvestav puhkerand vastava puhkeinfrastruktuuriga
2. Avalikud parklad on korrastatud
3. Munitsipaalomandisse taotletud Tõrise karjääri baasil on välja arendatud ujumis-puhkeala, Kaarmise järvest on välja arendatud uus puhke- ja suplusala ning Muratsi sadama vahetusse lähedusse on välja arendatud suplusala
4. Puhke- ja keskkonnarajatiste kasutusvõimalusi on laiendatud ja mitmekesistatud, tõstetud on rajatiste atraktiivsust, lisandunud on avalikuks kasutuseks olevaid puhkeaja veetmise objekte
5. Üldise keskkonnateadlikkuse tõstmise eesmärgil on toetatud korraldatavaid laagreid, õppepäevi ja teavitustöö tegemist

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Mändjala Puhkeranna infrastruktuuri väljaehitamine, rannahoolduseks ja vetelpäästeks vajaliku tehnika soetamine
- Mändjala Puhkeranna randumissilla ehitamine
- Avalike parklate korrastamine, laiendamine ja uute ehitamine
  - Mändjala Puhkeranna maaüksusele uue parkla ehitamine ja kahe parkla laiendamine
- Tõrisele avaliku ujumis-puhkeala rajamine
- Kaarmise järve ning selle ümbruse kujundamine puhkealaks
- Aktiivse vaba aja veetmise võimaluste väljaarendamine puhkealadel
- Seoses laieneva elamuehitusega Muratsi-Vaivere piirkonnas Muratsi sadama rekonstrueerimine lähtuvalt puhkajate vajadustest, avaliku supelranna välja arendamine (vt ptk Sadamad ja ühendus väikesaartega)
- Muratsi-Kasti matkaradade ja matkaradade infrastruktuuri väljaehitamine
- Abruka matkaradade ja matkaradade infrastruktuuri (looduskaitse infrastruktuuri) väljaehitamine
- Endise Randvere mõisakompleksi, pargi ja tiigi korrastamine
- Koostöös AS Saare Dolomiit-Väokiviga Kaarma ammendatud dolomiitkarjääri rekultiveerimine dolomiidipargiks vastavalt valla poolt esitatud korrastustingimustele
- Uuringute ja keskkonnamõtjude hindamise läbiviimine (s.h Mändjala Puhkeranna keskkonnamõtjude hindamine), tagamaks valla tasakaalustatud areng
- Õpilaste keskkonnaalase teadlikkuse tõstmine

Prioriteedid

1. Mändjala Puhkeranna maaüksusele puhkeinfrastruktuuri, väikelaevade silla, piisava parkimisvõimalusega parklate ja aktiivse vaba aja veetmise võimaluste väljakujundamine, rannahoolduseks ja vetelpäästeks vajaliku tehnika soetamine
2. Kaarmise järve ning selle ümbruse kujundamine puhkealaks
3. Abruka matkaradade ja matkaradade infrastruktuuri (looduskaitse infrastruktuuri) väljaehitamine

13. Jahindus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Kaarma valla territooriumil on neli aktiivselt tegutsevat jahiseltsi: Eikla Jahiselts (30 liiget), Laugi Jahiselts (60 liiget), Aste Jahiselts (45 liiget) ja RMK Kuressaare Jahimajand, mis teenindab kõiki jahituriste.

2005. aasta andmetel loendati kogu Saare maakonnas 900 põtra, 960 punahirve, 4700 metskitse, 1300 metssiga, 3 hunti, 5 ilvest ja 21 kobrast. Jahiseltsidel on oluline roll ulukite (s.h röövulukite) arvukuse kontrollimisel ja piiramisel.

Probleemid

- Probleemiks on eramaomanikega lepingute sõlmimine ulukite kütamise lubamiseks.
- Puudub jahiturismi infrastruktuur – matkaradade ja jahimajakeste võrgustik, samuti jahiturismi ning seltsitegevuse seisukohalt olulised ulukite esmase töötlemise võimalustega seltsimajad.
- Elanikkonna teadlikkus jahinduse valdkonnas on madal.

Arenguvajadused

- Kaasa tuleb aidata jahiseltside ning eramaomanike vaheliste lepingute sõlmimisele, tagamaks röövulukite ja väikekiskjate arvukuse kontrolli all hoidmine.
- Jahiturismi infrastruktuuri võrgustiku (matkarajad, jahimajakesed ning esmase loomade töötlemise võimalustega seltsimajad) väljatöötamise soosimine.
- Toetada tuleb jahiseltside initsiatiivi elanikkonna jahindusealase teadlikkuse tõstmisel.

Arengueesmärgid

---

1. Ulukite arvukuse kontrollimiseks ning piiramiseks on sõlmitud piisavalt eramaomanike ning jahiseltside vahelisi lepinguid
2. Välja on töötatud toimiv turiste ja kohalikke jahimehi teenindav jahinduse infrastruktuur
3. Tõusnud on valla elanike (s.h kooliõpilaste) teadlikkus jahindusest

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Jahiseltside ning eramaomanike vaheliste lepingute sõlmimisele kaasaaitamine
- Jahiturismi infrastruktuuri väljatöötamisele kaasaaitamine
- Jahiseltside initsiatiivi toetamine elanikkonna jahindusealase teadlikkuse tõstmisel

14. Külad ja piirkonnad

Olemasoleva olukorra ülevaade

Külade areng saab toimuda eelkõige läbi inimese. Valla elanikkond moodustub Aste aleviku ja 69 küla 4303-st elanikust. Küla (alevikku) iseloomustab kogukond, kus inimesed tunnevad ühtsust, vaimsust, turvalisust ja tahtmist ühiselt midagi ette võtta oma küla arendamiseks, järelkasvu ja vanurite eest hoolitsemiseks ning aegade jooksul kujunenud kultuuri- ja looduspärandi säilitamiseks. Iga piirkond ja küla püsib ning toimib sõltuvalt elanikest. Oma eesmärkide paremaks saavutamiseks ja lisavahendite hankimiseks võib küla asutada erinevaid tulundus- ja mittetulundusühendusi. Küla kogukond nimetab suhtlemiseks küla nimel, küla jooksva elu korraldamiseks ja kogukonna poolt sõnastatud küla (piirkonna) arengukava elluviimiseks külavanema. Külavanem on ühiste huvide esindaja, kes juhindub oma tegevuses küla ühistest seisukohtadest ja arengukavast. Koostöö aluseks küla (aleviku) elanike ja valla vahel on sõlmitud kolmepoolsed koostöölepingud vallavolikogu, -valitsuse ja valitud külavanema vahel.

Mitmed külad ja piirkonnad on koostanud oma arengukavad, mis on saanud küla või piirkonna üldkoosolekul heakskiitva hinnangu. Arengukava kõige esimene koostaja oli Laadjala küla. Käesolevaks hetkeks on koostatud ja esitatud:

- Vaivere küla arengukava 2003-2008;
- Laoküla küla arengukava 2003-2008;
- Nasva küla arengukava aastani 2015;
- Irase ja Kellamäe külade arengukava 2004-2009;
- Ansi küla arengukava 2005-2015;
- Kaarmise küla arengukava 2005-2010;
- Tahula, Mõisaküla, Upa, Lilbi, Kärdu ja Paimala külade arengukavad 2004-2009;
- Kaarma piirkonna (Kirikuküla, Käku, Jõe, Kaarma ja Kaisvere) külade arengukava 2005-2010;
- Randvere piirkonna (Ansi, Koidu, Mullutu, Põllu, Pärni, Randvere, Tamsalu, Tõlli, Viira) külade arengukavad 2005-2008;
- Endla, Kungla, Vantri külade arengukava 2005-2011;
- Laadjala küla arengukava 2005-2010;
- Meedla, Maleva ja Vestla külade arengukava 2004-2008;
- Aste aleviku arengukava 2005-2009.

Elektrooniliselt esitatud külade ja piirkondade arengukavad on avaldatud Kaarma valla kodulehel www.kaarma.ee.

Probleemid

- Aktiivsete inimeste vähesus külades.

Arenguvajadused

- Külaliidrite innustamine, toetamine ja õpetamine.

Arengueesmärgid

1. Külad on aktiivsemad ja noored tulevad küladesse tagasi elama

2. Vald toetab külade arendustegevust külade poolt esitatud projektide kaasfinantseerimise kaudu

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Külade arengukavade koostamisele kaasaaitamine
- Külade arengukavades toodud eesmärkide elluviimisele kaasaaitamine
- Projektikirjutamise ja –juhtimise koolituse korraldamine kolmandale sektorile

15. Avalik kord ja turvalisus

Olemasoleva olukorra ülevaade

Probleemid

- Suureks probleemiks on korra tagamine avalikult kasutatavatel ranna- ja puhkealadel, eriti Nasva-Mändjala piirkonnas, kus risustatakse, sõidetakse autodega rannal jms.
- Hoonete suitsuanduritega puudlik varustus – enne käesolevat sajandit ehitatud hooned on suitsuanduritega praktiliselt varustamata.

Arenguvajadused

- Avalike randade valve, vetelpääste ja infrastruktuuri väljaarendamine ja korraldamine.
- Valla korrakaitseüksuse loomine.
- Suitsuandurite paigaldamine väiksema toimetulekuga inimeste kodudesse.

Arengueesmärgid

---

1. Elukeskkond vallas on turvaline (`turvaline` - st nii madalat kuritegevust, avaliku korra ja tuleohutuse tagamist jms kui ka väljaarendatud viidamajandust, mis annab nii kohalikele elanikele kui külastajatele kindlust vallas ringi liikudes)

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Abruka endise elektriijaama hoone rekonstrueerimine päästeteenistuse tarbeks
- Olemasoleva Abruka komando päästetehnika kaasajastamisele kaasaitamine
- Politsei, Kaitseliidu ja Päästemeti tegevuse toetamine
- Suitsuandurite paigaldamine väiksema toimetulekuga inimeste kodudesse
- Naabrivalve arendamine valla arendusaladel
- Turvateenuste leviku soodustamine vallas
- Avalike randade valve, vetelpääste ja infrastruktuuri väljaarendamine ja korraldamine
- Valla kordniku töölevõtmine järelvalvetöö tõhustamiseks
- Valla teede ja tänavatele nimede paigaldamine (vt ptk Teed, tänavad, transport)
- Valla asulate viidamajanduse korrastamine (vt ptk Teed, tänavad, transport)

Prioriteetid

---

1. Avalike randade valve, vetelpääste ja infrastruktuuri väljaarendamine ja korraldamine
2. Suitsuandurite paigaldamine väiksema toimetulekuga inimeste kodudesse

16. Internet ja andmeside

Olemasoleva olukorra ülevaade

Avalikud internetipunktid on hetkel Kaarma vallas Kudjapel ja Vaiveres, avalikuks kasutuseks arvutid Kaarma, Aste, Randvere, Eikla ja Abruka raamatukogus. Interneti püsiühenduse võimalus Kaarma vallas on enamuses külades. Probleemsemad piirkonnad on Muratsi, Maleva, Kaarma ja Tõrise. Valla kodulehel on info kättesaadavus hea.

Probleemid

- Interneti püsiühenduse kättesaadavus hõreastutusega piirkondades.
- IT-valdkonna kiire arengu tõttu pidev vajadus riist- ja tarkvara uuendamiseks.

Arenguvajadused

- Interneti ja andmeside arendamine vastavalt piirkondade arenguga.
- Ametnike töö tõhustamine vallavalitsuses erialase tarkvara soetamise ja kasutuselevõtu abil.
- Ametnike töö tõhustamine vallavalitsuses ja allasutustes erinevate arvutialaste koolituste abil.

Arengueesmärgid

---

1. Parandatud on Interneti püsiühenduse kättesaadavust valla territooriumil
2. Arendatud on E-teenuseid
3. Töö paremaks korraldamiseks valla asutustes ja allasutustes on olemasolevaid infotehnoloogilisi süsteeme täiustatud

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks

- Interneti püsiühenduse kättesaadavuse tagamine kõikides suuremates asulates ja uutes elamupiirkondades koostöös kohalike teenusepakkujatega. Vajadusel KülaTee 3 projekti kaasfinantseerimine
- Avalike Wifi levialade loomise soodustamine
- E-teenuste arendamine ja valla kodulehe kaudu kättesaadavaks tegemine
- Kaarma ja Aste koolide IT-seadmete uuendamine ning täiendamine õppetöök ja E-koolile üleminekuks (vt ptk Haridus)
- Avalike internetipunktide kaasajastamine vastavalt IT-valdkonna arengule
- Valla kodulehe arendamine
- Vallamajas:
  - keskserveri võimsuse tõstmine;
  - arvutivõrgu arendamine ja kõikide töötajate lülitamine ühtsesse võrku;
  - töötajate arvutite osaline uuendamine;
  - töötajate arvutialase täienduskoolituste läbiviimine;
  - täiendava CAD- ja muu tarkvara soetamine;
  - valla registrite uuendamine ja integratsioon;
  - IT-turvalisuse tõhustamine.

Prioriteedid

---

1. Olemasolevate infotehnoloogiliste süsteemide täiustamine töö paremaks korraldamiseks valla asutustes ja allasutustes
2. Interneti püsühenduse kättesaadavuse tagamine kõikides suuremates asulates
3. IT-turvalisuse tõhustamine valla asutustes
4. E-teenuste arendamine ja väljatöötamine
5. Avalike internetipunktide kaasajastamine vastavalt IT-valdkonna arengule

Arengukava investeeringute plaan

Investeeringute plaan vaadatakse igal aastal üle ja täiendatakse.

	MAKSUMUS (tuh kr)						FINANT- SEERIMINE VALLA EELARVEST (2007)	MUUD FINANTSEERIMISE ALLIKAD	VASTUTAJA
	KOKKU	2007	2008	2009	2010	2011			
Haridus, noorsootöö ja vaba aeg, kultuur, sport									
Aste Põhikooli rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine	28000							EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik; Aste Põhikooli direktor
Aste Põhikooli küttesüsteemi rekonstrueerimine	1150	1150					300	Riigieelarve (taotlus energiasäästu programmis)	Tehnika peaspetsialist
Aste Põhikooli dolomüidiõppeklassi (dolomüiditöötoa) rajamine	1800	1800					800	EAS	Vallavanem; keskkonna vanemspetsialist- projektijuht
Aste Põhikooli staadioni rekonstrueerimine ja mänguväljakute	3000	60					60	EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik; Aste Põhikooli direktor

rajamine									
Kaarma Põhikooli õuemaja rekonstrueerimine	1900	1900					1060	Riigieelarve	Vallavanem; haridus- ja kultuurinõunik
Eikla lasteaed-põhikool-hooldekodu projekteerimine	300	300					300		Haridus- ja kultuurinõunik; arhitekt; ehituse peaspetsialist; sotsiaaltalituse juhataja
Eikla lasteaed-põhikool-hooldekodu ehitamine	14000							EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik; arhitekt; ehituse peaspetsialist; sotsiaaltalituse juhataja
Aste lasteaia rekonstrueerimine	20000	100					100	EL struktuurifondid	Vallavanem; ehituse peaspetsialist
Lasteaia avamine Vaiveres	4500							EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik
Vaivere koolihoone rekonstrueerimine	3000							EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik; ehituse peaspetsialist; arhitekt
ANK-ide ehitamine	9000							EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik
Kaarma Muuseumi rajamine Kaarma kiriku pastoraati	1300	300					40	Riigieelarve	Vallavanem; haridus- ja kultuurinõunik
Tassi maja rekonstrueerimine	1884	165					15	Muinsuskaitseamet	Ehituse peaspetsialist
Nasva klubi ehitamine	8000	10					10	EL struktuurifondid	Haridus- ja

									kultuurinõunik
Vabaõhulava rajamine Abruka saarele	130	130					25	Hasartmängumaksu Nõukogu	Haridus- ja kultuurinõunik
Kaarma maalinnal traditsiooniliste kultuuriürituste korraldamise jätkamine	410	410					130	EAS	Vallavanem; haridus- ja kultuurinõunik; arhitekt
Kudjape-Upa Tervisespordikeskuse rajamine	3123	2723					1873	Riigieelarve; sponsorid	Vallavanem; tehnik peaspetsialist
Uisuhalli rajamine Lilbi külla	3200							Taotlus Kultuuriministeriumis, PRIA-s, Norra Fondis	Vallavanem
Kudjape spordihoone rajamine ja mänguväljakute jätkuv väljaehitamine	3500	50					50	EL struktuurifondid	Vallavanem; arhitekt; tehnik peaspetsialist
Tõrise mänguväljaku rajamine	250	80					80	EL struktuurifondid	Haridus- ja kultuurinõunik
Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid									
Randvere koolihoone rekonstrueerimine rehabilitatsiooni- ja tööõppekeskuseks (Randvere Tööõppekeskus)	6000	30					30	EL struktuurifondid	Sotsiaaltalituse juhataja; tehnik peaspetsialist
Koidu küla aktiveerimiskeskuse ehitamine	2000	414					96	Hasartmängumaksu Nõukogu	Sotsiaaltalituse juhataja; tehnik peaspetsialist
Elamumajandus									

Teed, tänavad, transport									
Kudjape Oolu kompleksi tänavavalgustuse projekteerimine ja ehitamine	1050	50					50		Abivallavanem; arhitekt
Upa-Kuressaare kergliiklustee valgustuse rajamine	1250	1250					1250		Abivallavanem; tehnika peaspetsialist
Kuressaare-Vaivere kergliiklustee rajamise osaline finantseerimine	2020	20					20		Vallavanem; abivallavanem
Loode-Tehumardi kergliiklustee rajamise osaline finantseerimine	21100	100					100		Vallavanem; abivallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Valla teede rekonstrueerimine	15000	2172					2172		Vallavanem; abivallavanem
Sadamad ja ühendus väikesaartega									
Abruka Vesiaia sadama rekonstrueerimine ja arendamine	5000	50					50	EL struktuurifondid	Vallavanem; arhitekt
Muratsi sadama rekonstrueerimine ja arendamine	8000							EL struktuurifondid	Vallavanem; arhitekt
Abruka sadamahoone rekonstrueerimine ja juurdeehituse tegemine	585	585					232	Hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm	Vallavanem; tehnika peaspetsialist

Abruka infrastruktuuri hooldustehnika soetamine	746	746						Riigieelarve	Vallavanem; tehnika peaspetsialist
Soojavarustus ja energia									
Veevarustus ja kanalisatsioon									
Abruka saare joogiveeveevarustuse ehitamine	600	600					86	Riigieelarve	Keskkonna vanemspetsialist-projektijuht; tehnika peaspetsialist
Muratsi küla veevarustuse- ja kanalisatsiooni ehitamine-laiendamine	4000							KIK	Keskkonna vanemspetsialist-projektijuht; tehnika peaspetsialist
Lääne-Eesti saarte joogiveeveevarustuse ja kanalisatsiooni ehitamine	14000	4000					1400	Riigieelarve; Ühtekuuluvusfond; osaluse suurendamine Kuressaare Veevärgis, mis on valla omaosalus	Abivallavanem; ehituse peaspetsialist
Nasva küla edelaosa kanalisatsiooni ehitamine	3000	3000					450	Taotlus KIK-is	Keskkonna vanemspetsialist-projektijuht; ehituse peaspetsialist
Nasva küla vee- ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamine	15652							KIK	Vallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht

Nasva-Salme kanalisatsioonitrassi rajamine	1520	1520					150	KIK	Abivallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Upa küla joogiveevarustuse ehitamine-laiendamine	10000	10000					150	KIK	Abivallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Oolu kinnistu veevarustus- ja kanalisatsioonitrassi ehitamine	3000	3000					3000		Abivallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Aste küla vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine	100	100					100		Abivallavanem; ehituse peaspetsialist
Mändjala-Keskranna joogiveevarustuse ja kanalisatsiooni võrgustiku eeluuringu tegemine	30	30					30		Vallavanem; abivallavanem
Jäätmekäitlus									
Abruka saare jäätmekäitluse süsteemi rajamine	540	540					104	ERDF	Tehnika peaspetsialist
Jäätmete liigiti kogumise süsteemi rajamine	5342/900	50					50	Taotlus Norra Fondis	Vallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Osalemine uue prügila asukoha valikus ja ehituses	40000	275					275	EL struktuurifondid	Vallavanem; abivallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht

Kalmistud, haljasalad, heakord									
Puhkealad ja keskkonnakaitse									
Mändjala-Järve puhkeala korrastamine	316	316					32	Taotlus KIK-is	Keskkonna vanemspetsialist-projektijuht; tehnika peaspetsialist
Tõrise puhkeala planeerimine	20	20					20		Abivallavanem; arhitekt
Tõrise puhkeala väljaehitamine	500							EAS	Ehituse peaspetsialist; arhitekt
Kaarma ammendatud dolomiidikarjääri rekultiveerimine dolomiidipargiks	15000	10					10	EL struktuurifondid	Vallavanem
Kaarmise järve ning selle ümbruse kujundamine puhkealaks	5300	2000					190	KIK	Vallavanem; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Abruka saare matkaradade ja matkaradade infrastruktuuri (looduskaitse infrastruktuuri) väljaehitamine	696	71					71	KIK	Vallavanem; tehnika peaspetsialist; keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Mändjala Puhkeranna keskkonnamõjude	15000	180					180	EL struktuurifondid	Vallavanem; keskkonna

hindamine ja planeerimine ning arendamine									vanemspetsialist-projektijuht; ehituse peaspetsialist
Mändjala Puhkeranna randumissilla ehitamine	15000							EL struktuurifondid	Vallavanem
Avalik kord ja turvalisus									
Suitsuandurite paigaldamine väiksema toimetulekuga inimeste kodudesse	250	100					50		Vallavanem
Abruka tuletõrjedepoo rekonstrueerimine	180	180					180		Vallavanem
Internet ja andmeside									
Muud									
Valla- ja linnaametnike stažeerimine Bornholmil	231	231					40	EL; Kuressaare Linnavalitsus	Vallavanem
Arendusprojektide auditi tegemine	25	15					15	SEB Ühispank	Vallavanem
Üldplaneeringu keskkonnamõju hindamise läbiviimine	150	150					150		Keskkonna vanemspetsialist-projektijuht
Osalemine projektis `Kuressaare regiooni valglinnastumise uuring`	2000	150					150	EL struktuurifondid	Vallavanem
Osalemine Tuletornide projektis	226	100					26	EL (Interreg III)	Tehnika peaspetsialist

Osalemine Comenius projektis	180	180					70	Comenius	Haridus- ja kultuurinõunik
Osalemine eAgingWell projektis (eakate hoolduse arvutiprogramm)	1100	30					30	EL (Interreg III A programm)	Sotsiaaltalituse juhataja
Ettevõtjate osalemine Euromaja Interreg III projektis	2400	40					40	EL	Vallavanem; sotsiaaltalituse juhataja
MTÜ-de PMN projektis osalemise ettevalmistamine	50	50					50		Vallavanem
Osalemine projektis `Tööandjate kaasamine pikaajaliste töötute ettevalmistamisse sisenemiseks avatud tööturule`	2500	1700					43	Euroopa Sotsiaalfond, Tööturuamet, Kuressaare Linnavalitsus	Sotsiaaltalituse juhataja

